

Sopelimen

NESODDEN
HISTORIELAGS
ÅRSSKRIFT

2020

Innhold «Sopelimen» 2020:

Redaktørenes forord.....	3
Styret i Nesodden historielag i 2020.....	3
<i>Eli Vinje</i> : En hilsen fra Historielagets leder.....	4
<i>Stein Turtumøygard</i> : Det mystisk tårnet på Toåsen.....	6
<i>Arild Drolsum</i> : Den hvite sport på Nesodden.....	12
<i>Christian Hintze Holm</i> : «Et av de vakreste utfluktssteder ved Kristianiafjorden».....	24
<i>Ann-Turi Ford</i> : Hellvikskogs hemmeligheter.....	33
<i>Harald Lorentzen</i> : Oljebåtene til Østlandske Petroleumscampagni/Norsk Esso 1892–1965.....	42
<i>Alv Egeland</i> : Varige minner etter 60 år på Nesoddtangen.....	52
<i>Stein Turtumøygard</i> : Nesodden idrettsforening fyller 100 år.....	60
<i>Roar Johnsen</i> : Da Nesodden IFs logo ble født på restaurant Blom.....	64
<i>Thore Hagberg</i> : Nesoddens Idrettshus – slik ble det til.....	66
<i>Erik Jacobsen</i> : Vesle Ødegård, en husmannsplass i Myklerudskogen.....	73

Forsidebildene:

Øverst: Signalen fjordhotell med den første brygga (1906).

Under t.v.: Signalen i 1959 (Morgan Kollsund).

Under t.h.: Signalen kort tid før den ble revet i 1960.

Redaktørenes forord

Redaktørene takker alle flinke skribenter som har bidratt til at årets Sopelimen antagelig er tidenes mest omfangsrike. I 2020 er det hundre år siden Nesodden idrettsforening ble stiftet på Krange gård. Vi gratulerer, og har tatt med tre artikler som beskriver litt av NIFs historie. Hellvikskog velforening fyller også 100 år, og vi gjengir fortellingene om Helvigs hotel og frøknene Fjelds butikk. Vi markerer også at det er seksti år siden Signalen fjordhotell ble revet og det mystiske tårnet på Toåsen ble bygget.

Nesodden 15. september 2020

Stein Turtumøygard og Kari Østvedt

Styret i Nesodden historielag 2020

Leder: Eli Vinje

Styremed: Stein Turtumøygard

Nestleder: Erik Jacobsen

Jorunn Aasterud

Sekretær: Kari Østvedt

Gunhild Skatteboe

Kasserer: Hanne Sigurdsson

Lise Granerud

Karin Tjernshaugen

Også i år er det gitt gaver til Fundingrudhuset, takk til giverne! Styret takker også dem som velvilligst har stilt opp slik at Fundingrudhuset og Nesodden kirke har kunnet være åpne for omvisning siste sesong!

En hilsen fra Historielagets leder

Av Eli Vinje. Foto: Akershus
Amtstidende/Staale Reier Guttormsen

Sopelimen 2020 er like interessant og omfattende som foregående år. Nesodden historielag har mange skrivekyndige medlemmer som med glede bidrar til dette. Vi takker så mye for bidrag, beklager at alt ikke kan få plass, og oppmuntrer til fortsatt å komme med bidrag.

Når dette skrives, er vi godt halvveis inne i et år som ble annerledes enn noen hadde tenkt. Vi fikk akkurat holdt årsmøte før Norge ble stengt ned og store deler av aktiviteten ble utsatt. For historielaget betød dette at turen vi vanligvis har på våren, ble borte, og åpen dag vi hadde planlagt på Klokketårnet, blir utsatt til høsten. Vi håper at vi kan gjennomføre Åpen kirke på sommeren som vanlig og at vi igjen kan invitere til Fundingrudhuset etter sommerferien.

En god del av vår aktivitet dreier seg faktisk om Fundingrudhuset dette året. En dyktig og hyggelig gruppe har gjort en stor jobb med å oppgradere uteområdet. Det er luket og ryddet og hagen framstår nå i stor grad som planlagt. En prøver å konsentrere seg om planter som var vanlig ca 1850 og veldig mange – de aller fleste – kommer fra forskjellige steder på Nesodden. Gresset er blitt klippet regelmessig, og det vannes gjennom sommeren. Mange som går tur, stopper og beundrer arbeidet som er gjort. Historielaget takker dem som gjør dette mulig. Dugnad og frivillighet til glede for mange.

Nesodden historielag har avtaler om ansvar for tre «hus» på Nesodden, Fyrlykta, Fundingrudhuset og Klokketårnet. Avtalene med kommunen om disse «husene» har sine mangler når en ser nærmere etter. Når det gjelder Fundingrudhuset, sier avtalen at kommunen har løpende ansvar for drift og vedlikehold. Men når behov for vedlikehold meldes kommunen, havner vi på den store listen over uttallige jobber.

Styret har derfor besluttet å utføre nødvendig, helt påkrevd, vedlikehold, og så får vi se om det er mulighet for å få dekket kostnader. Det kan bli spennende ...

Nesodden historielag bekymrer seg for manglende interesse og ivaretagelse av kulturminner i kommunen. Derfor har vi også klaget på kommunestyrets vedtak om å bygge på hele det regulerte området på Bomansvik slik at både steinalderboplass og jernalderrøys blir borte. Saken har vært til behandling over flere år, og det foreligger forslag som gjør det mulig å bevare røysfeltet. Vi ser en unik mulighet til å kople kyststi med kulturminnesti og faktisk kirkesti uten av dette medfører vesentlige reduksjoner i utbyggingen. Kommunestyret vil noe annet, og utbygger får det som ønsket. Vi vet ennå ikke noe mer om regulering på Flaskebekk, og vi oppdager stadig områder hvor vi må være vaktbikkjer i et håp om å ivareta kulturminner. Vi er for eksempel spent på hvordan kulturminnene på Spro vil se ut når utbyggingen er ferdig.

Da er det ikke rart at vi savner en kulturminneplan for Nesodden. Forslag til en slik var på høring før jul, men er ennå ikke politisk behandlet. Mye er blitt forsinket slik situasjonen har vært i vår, så vi håper at denne planen snart blir behandlet. Vi har svært varierte kulturminner på Nesodden, fra forskjellige tider og på mange områder. Nesodden historielag er klar på at det ikke er mulig eller egentlig ønskelig å ta vare på alt, men nettopp derfor er det så viktig å ha en overordnet plan over hva som er viktigst å ta vare på, hvordan dette skal gjøres og konsekvenser av en vedtatt plan. Det skal ikke være tilfeldig hva som blir «slettet» og hva som får være med videre. Historie er viktig for å forstå nåtiden og fremtiden.

Kulturminneplanen er omfattende og skal rulleres slik at en prioriterer arbeidet med de forskjellige områdene. Nesodden historielag mener at en slik plan skal være styrende når det gjelder planlegging av utbygging og regulering. Har man en god plan og forståelse for behovet, kan man unngå noen av konfliktene mellom bygging og bevaring. Vi ser fram til behandling av kulturminneplanen.

Det mystiske tårnet på Toåsen

Av Stein Turtumøygard

Toåsen er Nesoddens høyeste punkt, 215 moh, og så lenge man kan huske, har et stått et tårn her oppe. Før krigen var tårnet bygget av tre, til bruk for skogbrannvaktene. Under krigen satte tyskerne opp en peilestasjon med lyskaster. De engelske flyene kom sørfra om natten og søkelyset på Toåsen hadde radioforbindelse til kanonbatteriene i Vardenleiren litt lenger nord. Etter krigen ble de tyske installasjonene fjernet, unntatt grunnmuren til mannskapsbrakken. Og tretårnet sto der fremdeles, det hadde overlevd krigen, og var et populært turmål for nesoddingene utover på 1950-tallet.

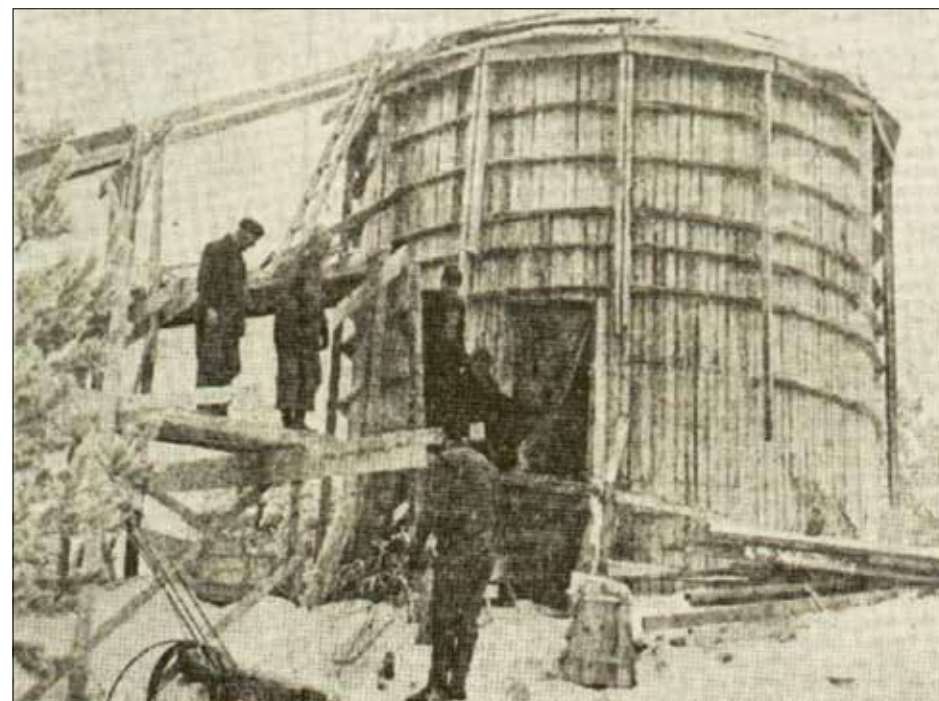
VOR-tårnet

Så startet en revolusjon innen luftfarten. Fra begynnelsen av 1950-årene begynte luftfartsmyndighetene å bygge radiofyr over hele Norge. På 18 høytliggende steder ble det reist såkalte VOR-sendere (Very high frequency Omni Range) som kontinuerlig sendte ut høyfrekvente signaler. Flyene fikk mottaksutstyr som kunne fange opp signalene og beregne nøyaktig retning til VOR-fyret. Dermed begynte flytrafikken å navigere etter radiofyr, omtrent slik

skipsfarten i hundrevis av år hadde brukt fyrstårn langs kysten.

De første VOR-tårnene ble bygget ved Kristiansand og Skien, på Hardangervidda, ved Gjøvik og på Tolga. I 1960 var turen kommet til Fornebu, og man besluttet å bygge et VOR-tårn på toppen av Toåsen.

Prisen på prosjektet ble anslått til mellom 300 og 500.000 kroner. Man hentet inn et firma fra Kristiansand, og arbeidet startet samme høst. Det første de gjorde, var å rive det gamle tretårnet. Deretter ble byggematerialer

«Flygende tallerken på toppen av Nesodden» skrev Dagbladet i februar 1961.

vinsjet fra turveien til toppen av åsen. Der oppe støpte de sokkelen – et 5 meter høyt, rundt betongtårn som lignet en stor hermetikkboks. Betongtårnet var 20 meter i omkrets, og på taket lå en rund treskive, dekket av en tynn kobberplate. Treskiven stakk et par meter utenfor sokkelen, og ble støttet opp av stålpilarer hele veien rundt. Midt på denne kobberskiven festet man så en metallmast til radiosenderen.

På avisbildet (over) ser vi det

nesten ferdige VOR-tårnet på Toåsen. Det ble fullført våren 1961, og skulle fjernstyres fra Fornebu.

Hva gikk galt?

Men så må noe ha gått galt. VOR-anlegget på Toåsen var klart til bruk, men ble tilsynelatende aldri satt i drift. I årene som fulgte, ble tilsvarende anlegg reist flere steder i landet. Men VOR-tårnet på Toåsen – ved hovedflyplassen Fornebu – lå dødt og forlatt, som

et spøkelseshus på Nesoddens tak. Etter hvert glemte vel folk hva Totårnet egentlig var tiltenkt. Det ble et turmål, og de fleste trodde kanskje at tårnet var en levning etter tyskerne.

Flere master

Utover på 1970-tallet var det flere som oppdaget fordelene ved å bygge sendere på Toåsen. Nesodden kommune benyttet muligheten for å sette opp en lokal sender for brannvesenet. Televerket etablerte mast for mobiltelefoner, og den var i drift til 1978. I 1982 ønsket de å utvide bruken, og det ble besluttet å fjerne takskiven og kobberplaten på toppen av det gamle VOR-tårnet. Oppdraget

ble konkurranseutsatt, og havnet hos Det norske Økotekeket på To gård. De hadde kort vei til tårnet og leverte det suverent billigste tilbudet, bare 70.000 kroner.

Entusiastene på To gård

Det norske Økotekeket var en gruppe miljøbevisste ungdommer som leide To gård i perioden 1979-1989. De var tidlig ute med økologisk landbruk og hadde hest og lav timepris. Det var derfor de kunne gi det rimeligste tilbudet på rivingen. Treplaten på tårnet ble brutt med håndkraft og vinsjet ned til Toveien. Deretter ble materialene fraktet med hest ned til gården. Kobberplaten var verdifull, så den rullet de sammen og stuet bort under låven.

En mønepanne på Lista er det siste minne om kobberplaten fra radiofyret.

Ungdommene i Økotekeket var også opptatt av alternativ energi. Fra meteorologisk institutt hadde de fått låne en vindmåler, og den sto en sesong i tårnet. Deretter sendte de søknad til kommunen om å få bygge en 'midlertidig' hollandsk vindmølle i masten på Toåsen. Vindmøllen var snedig planlagt – den skulle stå på den flate toppen av betongtårnet og ha ett hjul i halen og to hjul i front. Dermed kunne den dreie rundt i forhold til vindretningen. Søknaden argumenterte også for gjenbruk: Ungdommene ville gjenbruke selve VOR-tårnet og gjøre det om til en sportskafé.

Telemaster

Kommunen kunne styre sin begeistring for vindmølle og sportskafé, så svaret ble nei. I stedet fikk Televerket lov til å utvide tårnet. De hadde verken hest eller vinsj, men helikopter. Det ble satt opp en høyere mast og bygget ny toppetasje på det gamle betong-tårnet. Der etablerte Televerket en radiolink som skulle være reserveløsning ved mulige kabelbrudd i Asker, Sandvika og

Kolbotn. Dessuten fikk American forces network bygge radiosender for å kringkaste popmusikk og nyheter til Nato-ansatte i radioskyggen ved Kolsås. I Akershus Amtstidende i 1984 kan ordfører Thor Eggen fortelle at nedre del av tårnet tilhører Nesodden kommune, mens Televerket nå eier øvre del.

I 1989 utløp kommunens avtale med Økotekeket, og ungdommene fikk pålegg om å rydde bort skrotet under låven før de forlot To gård. De kontaktet en skraphandler, som lovet å frakte bort alt hvis han fikk beholde den sammenrullede kobberplaten fra VOR-tårnet. Avtale ble inngått og halvveis oppfylt: skraphandleren kom kjørende, hentet kobberplaten og lot resten ligge. Siden har ingen sett ham. Men en liten flik av platen hadde ungdommene lurt unna. Den finnes i dag som mønepanne på et uthus på Lista.

I løpet av de siste 30 årene har brannvesenet, Ullevåls AMK-sentral og en rekke radio- og TV-stasjoner hatt sendere i tårnet på Toåsen, delvis i regi av

Det gamle navigasjonstårnet med Televerkets nyere påbygg øverst.

Norkring. Blant annet ble FM 87.8 kringkastet herfra. Tårnet har gradvis blitt større. Televerket

satte opp to 'midlertidige' materialbrakker som visstnok er midlertidige fremdeles.

Mysteriet

Det er 60 år siden betongtårnet ble bygget på Toåsen, og det kan vel nå regnes som et av Nesoddens kulturminner. Utvendig har tårnet ikke endret seg mye på denne tiden. Betong lever lenge. Men selve VOR-prosjektet er i grunnen et lite mysterium. Hvorfor ble tårnet aldri tatt i bruk? Var det greit å bruke en halv million 1960-kroner på ingenting? Var dette egentlig et radiofyr – eller noe annet? Det har ikke vært mulig å finne noen som husker noe om dette. Hos Telenor finnes

det kanskje et menneske som vet mer, men hun er like utilgjengelig som Tornerose bak en hekk av automatiske telefonsvarere.

Inngangen til Totårnet ligger på toppen av en trapp, bak en dør med to store hengelåser. Den gangen tårnet ble bygget, var det et tomt rom med sprinkeltrapp innvendig. Er tårnet tomt fremdeles? Det vil kanskje fremtidens nesoddinger en gang få svar på, hvis de graver enda dypere. Men foreløpig har det ikke vært mulig å oppspore noen som har nøkkel til tårnet på Toåsen.

Kilder:

Kirsten Solberg

Hanne Gilbo

Arne Todok Eriksen

Bjørn Berge

Nicolai Dons, Avinor

Arve Nordsveen, Post- og telemuseet

Olav Gynnild, Norsk Luftfartsmuseum

Johnny Høvik, Nasjonal kommunikasjonsmyndighet

NN, automatisk telefonsvarer hos Telenor

Dagbladet 6.2.1961

Akershus Amtstidende

Ottar Julsrud: Fly trygt opp og ned. Historien om norsk flysikkerstjeneste (2008)

Den hvite sport på Nesodden

Av Arild Drolsum

På Konglungen utenfor Asker gjør de krav på å ha Norges eldste tennisbane. Den ble bygget i 1871. Tennis i et større og mer tilgjengelig omfang kan vi spore tilbake til 1887. Da kom tanken om å lage en «Lawntennis Club» i Kristiania. Norges Tennisforbund ble stiftet i 1909, og det første Norgesmesterskapet ble arrangert i 1910.

I kjølvannet av den økende interessen for tennis ble det anlagt hele 18 baner på Nesodden. Nesten alle i tilknytning til sommerstedene for de veletablerte fra hovedstaden. Og kleskoden var det helt fra starten av viktig å følge. Historisk har tennis vært synonymt med elegante, klassiske, stilfulle og alltid hvite plagg.

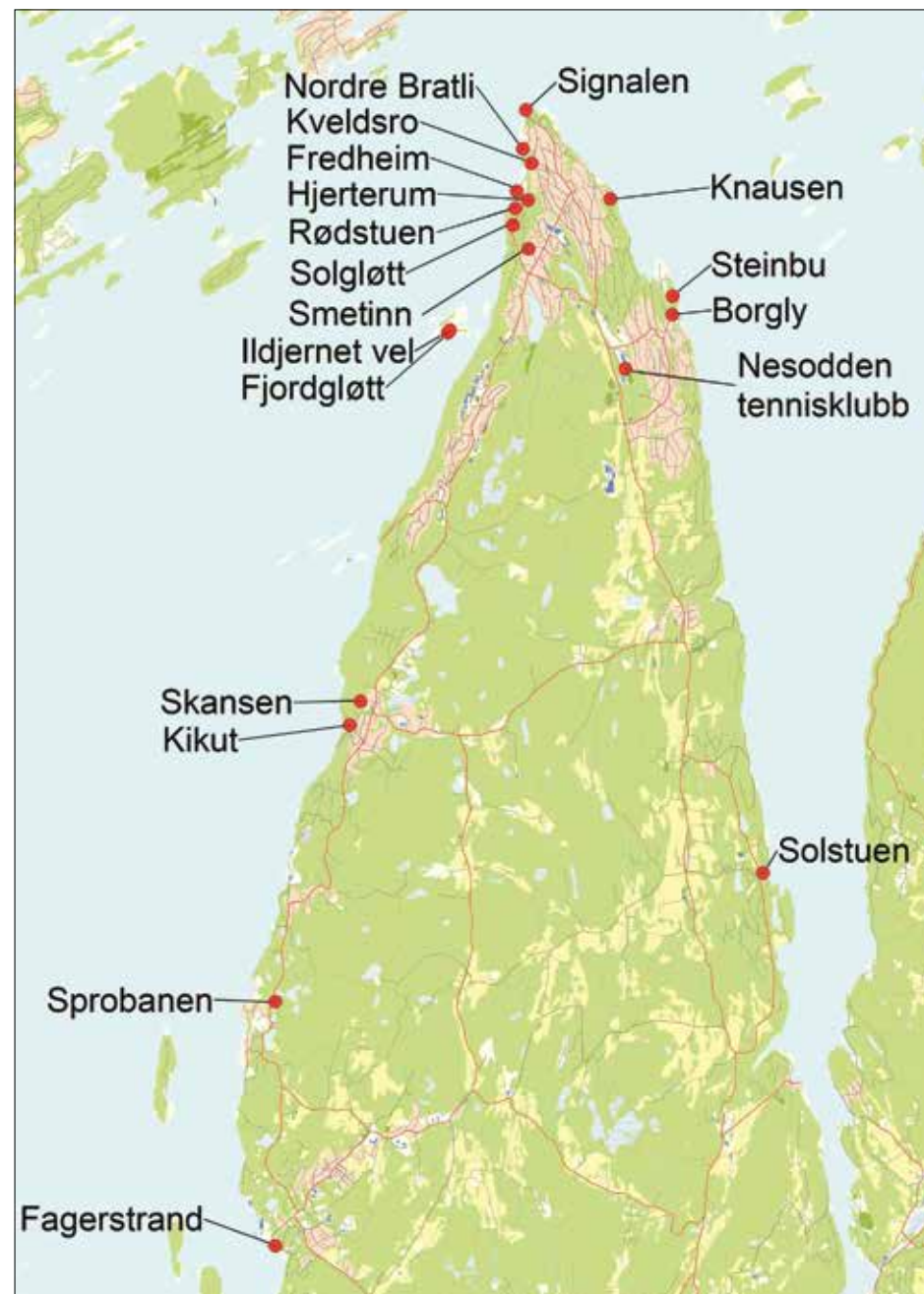
La oss begynne jakten på tennisbanene på øysamfunnet i Oslofjorden

Ildjernet

Det kan fortone seg utrolig, men øya har hatt to tennisbaner, men som nå er helt borte. Den første var privat og ble anlagt av den velstående Louis Monsen. Han kjøpte en tomt i 1931 og satte opp en idyllisk hytte. Eiendommen kalte han *Solgløtt*. Nederst på eiendommen var det et lite jorde, som ikke kunne brukes til noe fornuftig, så hvorfor ikke anlegge en tennisbane? Monsen må åpenbart ha vært en stor tennisentusiast, for hans bane var i drift helt til han fraflyttet i 1954.

Det fortelles at Monsen var en særpreget personlighet som pleide en stor ekstern omgangskrets på Ildjernet, blant annet var Trygve Lie, FN's første generalsekretær, en flittig gjest hos Monsen. Og Trygve Lie dukker opp på flere baner.

Den andre banen ble bygget av vellet og sto klar i 1936, dette etter at vellet ble kjent med at Monsen skulle lage en tennisbane. Da ble det straks besluttet å anlegge en offentlig tennisbane. Man kan undre seg over hvordan en traust, sosialdemokratisk dominert

Tennisbanene på Nesodden.

velforening kunne finne på noe slikt. Svaret kan muligens ligge i at styret ikke ville ha en privat tennisbane som utelukkende var forbeholdt Monsen og hans to barn, samt eksklusive venner og bekjente, mens de mer ubemidlede var henvist til bare å stå fattigslige utenfor gjerdet og se på at overklassen moret seg. Banen var i meget flittig bruk hele sommersesongen frem til slutten av 50-årene. I dag gjør den nytte for seg som fotballarena for øyas ungdom. På Monsens private bane trives øyas rådyr i ly av busker og trær.

Nesoddtangen

Signalen annonserte for første gang i august 1923, i en annonse i *Aftenposten*, at det var en tennisbane på stedet. Dette er nesten 10 år etter at hovedhuset brant helt ned. Annekset ble da reddet og fortsatte å være et ettertraktet overnattingssted for sosisieteten i Kristiania. Det var Emma Andersen som drev *Signalen* etter at ektemannen Olaf Andersen brått døde i 1921, bare 52 år gammel. Tennisbanen på stedet var kun forbeholdt hotellets gjester.

Operastjerne Kirsten Flagstad var stamgjest på hotellet fra slutten av 1920-årene og frem til begynnelsen på 1930-årene. Alfhild, som var den nest eldste av barna på *Signalen*, hadde en datter som het Gerd. Hun var født i 1917 og spilte tennis med datteren til Kirsten Flagstad.

I 1935 kjøpte Johan Schrumf stedet, og tennisbanen ble fortsatt fremhevet som et av de mange godene på *Signalen*. Da krigen kom, konfiskerte tyskerne stedet, og derfra gikk det bare nedover med det meste, inkludert tennisbanen.

Kveldsro var en stor eiendom i Øvre Utsiktsvei. Her ble det 1920-årene satt opp en liten hytte, og underlig nok ble det

Yngre generasjon Andersen i kamp mot Kirsten Flagstads datter på Signalen. Foto: Privat.

også anlagt en tennisbane. Det var arkitekt Fredrik Salicath og hans tyske hustru Elvira Louise Leopoldine som slo seg ned her. Familiens tennishistorie har det vært vanskelig å oppdrive noe om. Da Fredrik døde i 1961, fortsatte humorfylte Elvira hele året å bli boende i den lille hytta. Rundt 1960 ble banen brukt av entusiastiske sommer- og fastboende badmintonspillere. Badminton ble det også spilt andre steder på Nesodden, blant annet på Torrvik. Flere klassespillere, som Harald Nettli, tilbrakte somrene på halvøya. Da familien Patey kjøpte stedet i 1964, var banen i dårlig forfatning. Nå har det kommet flere hus på den store eiendommen, og banen er helt borte.

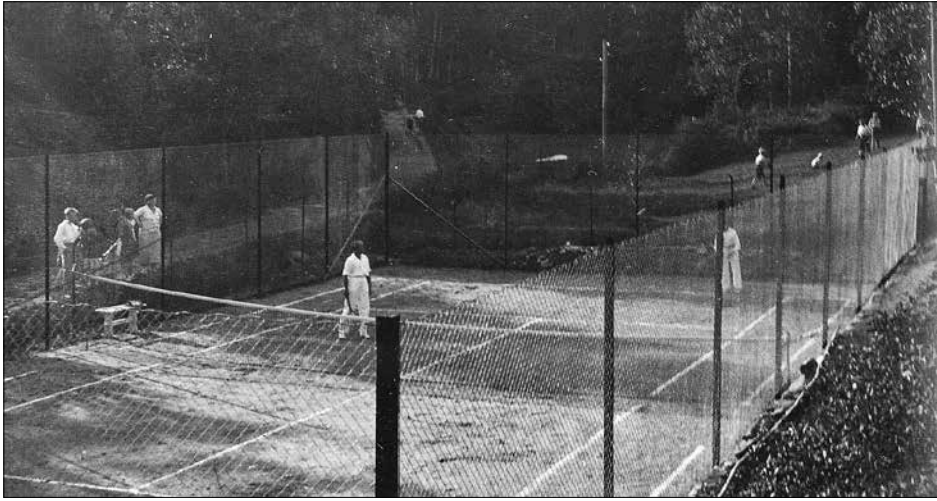
Oksval

Eiendommen *Knausen* i Bangsvei ble ervervet i 1898, men det var først rundt 1920 at det ble en tennisbane på eiendommen. Den ble sprengt ut av en fjellrabb langs veien av ingeniør Hagbarth Rasmussen fra Kristiania, som da eide stedet. Banen hadde malte blybånd som markerte feltene.

Disse var naglet fast i bakken. Da familien Krogh overtok stedet i 1962, ble båndene fjernet, og det ble kjøpt inn en krittmaskin. Den eldre generasjonen Krogh hadde allerede i 1930-årene sitt sommerhus på naboeiendommen. De fikk noen ganger spille litt med familien Rasmussen, og det hele var litt høytidelig, med blant annet en drink etter spillet.

Sønnen, Birger Rasmussen, ble etter hvert en tennisspiller på høyt, norsk nivå. For å perfektionere familie og venner hentet han fra byen Dick Bjurstedt, som hadde vært norgesmester tre ganger og var en fremtredende tennisjournalist. Han spilte også en oppvisningskamp i Bangsvei. De yngre Krogh-guttene, som var med å holde banen i orden, fikk tennissråd av Birger. Som en hjelp til gode server, la han lommeterklær som siktemål i hjørnene. Når de ikke fikk spille, var de ivrige ballgutter.

Da Krogh-familien overtok *Knausen* og banen, fortsatte de med de gode tennistradisjonene, med hvite shorts og tennisballer i lommene. Den alltid velpreparerte banen ble hver sommer mye brukt

Fra banen i Sefjellveien på Hellvik, 1934. Foto: Privat.

av gamle og unge i familien, men rundt 1995 var det helt slutt.

Hellvik

Steimbu ligger i Hellvikalléen og var en eiendom på 18 mål, hvor det i 1912 ble oppført et flott sommersted og boliger for tjenestefolket og gartnerfamilien. Antagelig ble også tennisbanen anlagt på den tiden. Det var grosserer Hjalmar A. Amundsen som eide stedet. Han drev Norges eldste spesialforretning for bakerier og konditorier. Tennis-historien til familien Amundsen er ikke kjent, men vi vet at ham i 1938 solgte eiendommen til Harald Hoel fra Askim. Da Hoel selv ikke

benyttet seg av boligenhetene på eiendommen, ble disse langtidslutleid til sommergjester. Det var disse og deres venner som fikk bruke tennisbanen som de ville. Og det var aldri snakk om det skulle være noe tennisantrekk. Her hadde både gammel og ung det bare gøy. Harald Hoel, som var ungkar, passet selv på at banen var i orden. Rundt 1960 var det slutt med tennisinteressen, og banen forfalt mer og mer.

Borgly ligger i Sefjellveien. Her bygget familien Mørk sitt sommersted i 1918. Tennisbanen ble anlagt i 1920/1930-årene. Den hadde

ikke internasjonale mål, men rødt Sørumsanddekke, krittmerking og høye gjerder var det. Og spillet skjedde i hvit kledning. Under krigen forfalt banen. Familien hadde høns, griser, geiter og kaniner. Hønene fikk rusle rundt på banen, så det ble mye gjødsling, og det grodde derfor godt. Den store valsen som var brukt til vedlikeholdet av banen, ble solgt til ISI-banen.

Flaskebekk

I bølgen av de første sommer-husene ble det mye kjærkomment arbeid til tømrere, steinhoggere og andre arbeidsfolk. På Flaskebekk kom det også mange tennisbaner med svære steinmurer.

Nordre Bratli ligger helt innerst i Nordveien, og her finner du beliggenhetsmessig den råeste tennisbanen på Nesodden. Den er sprengt ut av den bratte fjellsiden og bygget opp i sjøen, sammen med en molo, hvor familie og venner kunne ankomme med sine båter. Opprinnelig lå det en liten hvitmalt fiskestue på tomten. Den brant i 1894, og nåværende hus ble noen år senere satt opp for grosserer P.

Engebretsen. Agent Niels Mørch kjøpte stedet i 1914, og antagelig ble tennisbanen bygget året etter. Skipsreder L.S. Skougaard eide så stedet helt til Erik Molstad ble eier i 1950. Han var direktør i Molstad & Co., som var en spesialforretning i dameklær, og da må vi anta at den hvite tennisbekledningen var siste mote. Svigersønnen, Terje Braathen, var en tennisspiller på høyt nivå, og det var en tid stor aktivitet på banen. Så fulgte en tid hvor banen ikke ble benyttet så mye, men i 2005 lå den der igjen helt strøken etter at den fikk kunstgress med grus. I 2015 ble eiendommen solgt, og de nye eierne ønsker å oppgradere banen, og de har blant annet en idé om å invitere familie og venner til en gammeldags tennistilstelning. Trerackerten er i hvert fall klar.

Fredheim ved Nordre Flaskebekk brygge ble oppført i 1852 og er det eldste huset på Flaskebekk. Tennisbanen ble anlagt på 1930-tallet av kolonialgrossist Stenersen, som hadde kjøpt dette sommerstedet i 1917. Banen hadde internasjonale mål og hadde en

meget høy standard. Familien Stenersen spilte mye tennis, men etter hvert som de ble eldre, ble det mer hagearbeid enn tennis. I en periode rundt 1970 var banen utlånt til Nesodden tennisklubb. Men da Bjørn Olaf Bratz jr. kjøpte stedet i 1990, var den gjengrodd med mose og bare rester av sand. Før de fikk den gjort i stand, fungerte den som hundegård. Å ha en tennisbane på eiendommen påvirket barna, som ble ivrige og gode tennisspillere. Av hendelser i de 27 årene Bratz bodde der, må nevnes at det mellom 2003 og 2007 hvert år ble arrangert Flaskebekk Open hvor det ble spilt double. Cirka 20 husstandslag av naboer og venner deltok, og det hele ble avsluttet med bankett på *Fredheim*.

Rødstuen på Strandpromenaden har en tennisbane som er godt gjemt bak det idylliske, røde sommerstedet. Inger Johanne Bjerke eier stedet i dag, og da hennes far kjøpte det i 1946, så han de to flotte tennisbanene på Flaskebekk, og sa: «Her kan det også bli en tennisbane». I 1950 var den klar med internasjonale mål.

Og siden har det blitt spilt tennis der hver sommer. Nå bruker også barnebarna banen. 13. mai i år var den ferdig valset, finere enn noen gang. De som valser banen, sier at her er det gjort et solid grunnarbeid, og at den er holdt godt vedlike. Den vales hvert år, og til å være en privat bane er den meget bra. Familien bodde her i fire, fem måneder hver sommer. Sammen med andre sommergjester ble det spilt mye tennis. Trygve Lie var også innom og spilte double med svigersønnen, industrileder og politiker, Jens-Halvard Bratz. Da han ikke orket å ta en ball, ropte han: «Den er din!». Her har også gode, gamle dameveteraner spilt en liten tennis-turnering. Inger Johanne Bjerke har selv vært norgesmester som junior, og hun kan ikke få understreket godt nok hvor mye tennis har betydd og gledet familien.

Solgløtt het eiendommen til høyesterettsadvokat Gustav Hebersen på østsiden av Flaskebekkveien. På den andre siden av veien, i begynnelsen av «Stikkveien» ned til Søndre Flaskebekk brygge (tidligere Nordre Sjøstrand), ble det

i 1920-årene anlagt en tennisbane. Her spilte barna Birgit, Carl, Jens og Gustav jr. mye tennis med familie og venner frem til 1960-årene. Etter det forfalt banen og er i dag helt gjengrodd. Selv om banen ikke var i bruk, var det aldri snakk om å selge den, for da ville et eventuelt hus ødelegge for den flotte utsikten fra terrassen på *Solgløtt*. Før Mr. Flaskebekk, Gustav Heber jr. døde i 2001, sa han: «Jeg har for lengst spilt min siste tenniskamp, så jeg donerer banen gratis til Flaskebekks innbyggere, slik at de kan få bruke den som parkeringsplass». Slik ble det nok ikke.

Hjerterum som ligger i Øvreveien ble i 1963 kjøpt av familien Vatten fra bokbinder Fredriksen, som hadde det som sommersted. Huset er fra 1927, og tennisbanen var klar i begynnelsen av 1930-årene. Banen ble omtalt som «Øvrevoll», ettersom Bjerkefamiliens bane ved *Rødstuen* naturlig fikk navnet «Bjerkebanen». «Øvrevoll» ble delvis sprengt ut fra en steinhylle, og på grunn av det skrånede terrenget var det nødvendig

med stabling av stor stein og mye murerarbeid. I 2002 ble det bygd et hus over banen, og under gravearbeidet ble det i hvert av hjørnene funnet store jernkramper i grunnen for å forbinde hjørnene. Banen fikk ikke internasjonale mål. Den var 1,5 meter for kort og manglet 1 meter i bredden. I motsetning til andre baner hadde den koksgrå grus. Sønnen, Ricky Vatten, begynte å spille tennis og var aktiv et par år fra 16-årsalderen. Da banen ikke hadde riktige mål, måtte han spille og trene på *Fredheim*. Rundt 1980 ble slutt med tennis på *Hjerterum*. Den ble ikke lenger holdt ved like, men ble i mange år fortsatt brukt til annet ballspill og krocket.

Smetinn i Lampepusserveien var et sted med mye moro. I 1918 ble det bygget en helt vanlig hytte her. Den ble i 1928 overtatt av en velstående krovert fra Oslo for å brukes til muntre lag. Han anla en tennisbane og bygget en «tribune» med en kjeller under for å holde forfriskningene kalde for tilskuerne til tennisturneringene. Og høye gjerder hadde også denne

banen i begynnelsen. Tribunen var helt frem til 1984 smykket med kulørte lyspærer hengende i interessante konstruksjoner. Kroverten bygde seg et nytt sted på eiendommen, slik at hans to søstre med ektefeller kunne tilbringe somrene på Nesodden. Den ene av ektefellene var kulissemaler, og den andre, Arild Andresen, var en aktiv restaurant- og teatermusiker. Fra 1948 var han kapellmester på Edderkoppen. Denne kunstneriske og musikalske familien kom hver sommer tidlig til Nesodden, medbrakt mye originalbrennevin og penger til å betale fjorårets kolonialregning. Etter sigende var revyartister fra Edderkoppen hyppige gjester og turneringsdeltakere frem til begynnelsen av 1950-årene. Blant annet skal Leif Juster ha spilt tennis her. Arilds sønn Morten spilte tennis med venner fra Nesodden. Han ble senere skuespiller. I 1972 overtok familien Nygaard det litt slitte stedet. Ett av barna sier at det var litt flaut å ha utedo, men det var stas å kunne fortelle at de hadde tennisbane. Området til tennisbanen fortsatte å bli brukt

som samlingspunkt med stor aktivitet for familie og gjester. Nå er den røde grusen godt tildekket.

Fjellstrand

Skansen ligger høyt og flott i Morgensolbakken. I 1942 kjøpte Hans Andreas Møskeland stedet og antagelig ble tennisbanen bygd da. Møskeland drev bilimport av det tyske merket Borgwad. Her spilte familie og venner tennis i helt vanlig sommerantrekk. Møskeland senior var en svær og kraftig mann, men også han spilte litt tennis. I 1975 ble stedet kjøpt av Svein Pettersen. Han hadde ikke spilt tennis før, men med en fin bane på eiendommen var det bare å begynne å lære tennisreglene. Han spilte for det meste med en god nabo. Da ingen av barna fant noen interesse for spillet, forfalt banen mer og mer. Svein Pettersen forteller at han har tatt vare på nettet. Det gir han gjerne bort.

Kikut ligger i Solstrandveien nedover mot Fjellstrand brygge. Husene på eiendommen ble bygd rundt 1900-tallet. Når tennisbanen ble anlagt, er usikkert. Det var

familien Engebretsen som eide stedet, og de drev PM Engebretsen damekonfeksjon på hjørnet av Akersgaten og Grensen. Banen var helt privat, forbeholdt familie og venner, i hvitt antrekk. De som var barn i årene etter krigen, kan ikke huske så mye mer om bruken av tennisbanen. I 1966 kjøpte Nesodden kommune den store eiendommen *Kikut*, som inkluderte «Kikutstranden».

Tennisbanen ble satt i stand og brukt av Nesodden tennisklubb. Nå er det vellet som disponerer banen. De inngikk en avtale med kommunen om gratis bruk av banen, og spilleinteressen har vært varierende gjennom årene. Interessen er fortsatt tilstede, så de siste tre årene har vellet investert mye tid for å gjøre banen klar til å få nytt dekke.

Spro

På sørsiden av Sprodammen lå det en tennisbane. I dag kan en kun se restene av banen på innkjøringsplassen til et bolighus. Det var Kristianiagutten Sverre Johan Iversen som i 1920 kjøpte et småbruk på Spro, men det var

først i 30-årene at det ble anlagt en tennisbane på sommerstedet. I tilknytning til banen var det et lysthus og en enkel dusjanordning. Her spilte familien, venner og andre sommergjester fra Spro. Det ble også i mange år spilt turninger her, mot utøvere fra Søndre Langåra. Sproturneringene var svært populære og sikkert ikke uten prestisje. De fastboende fikk sitte på fjellet og se de hvitkleddede damer og herrer spille.

Sverre Iversen var fagforeningsmann, politiker og gjennom mange år en lederskikkelse i arbeiderbevegelsen. I en lang periode var han rådmann i Oslo kommune, helt til han kom på kant med okkupasjonsmakten. Han drev deretter illegalt arbeid resten av krigen, med bl.a. base på Spro. Han ble hedret med flere ordener. På Romsås finner vi Sverre Iversens vei.

I forbindelse med hans 85-årsdag i 1964 ble det laget et omfattende festskrift. En som skrev om Sverre Iversen var Trygve Lie: «Til slutt faller det meg naturlig å omtale en side av hans liv som kanskje ikke er så offisielt kjent.

Han og hans hustru ble eiere av en vakker eiendom på Spro. På denne eiendommen laget han en tennisbane, som selv om den ikke holdt internasjonale mål – og derfor ga dem som var litt tunge et fortrinn – ble et samlingssted for unge og gamle som tilbrakte sommeren på Nesodden. Her arrangerte han alle slags konkurranser gjennom hele sommeren. På dommerstolen hørte han hjemme. Erklærte han en ball ute, så var det ingen som protesterte. Og dette varte til krigsutbruddet i 1940.»

Det var etter krigen et ønske i lokalbefolkningen om å ha en tennisbane på Spro, men i 1960 ble de høye gjerdene revet.

Fagerstrand

Tennisbanen på Fagerstrand ble anlagt av Norsk Brændselolje, som etablerte seg på Fagerstrand i 1920. MIL var varemerket for bensin og drivstoff som ble solgt av Norsk Brændelolje. Selskapet åpnet det nybygde tankanlegget i 1922, og det ble Skandinavias største. Når tennisbanen sto klar er usikkert, men antagelig mange år før krigen.

Etter krigen var det over-

ingeniør Jensen som styrte banen. Han bodde i Oslo og hadde en hytte ved anlegget. Det var de ansatte på anlegget som holdt banen i orden. De valset og krittet banen før Jensen kom om sommeren. Han spilte mye med datteren, men også med utvalgte ansatte fra anlegget. Og selvsagt med gjester. Noen ganger kom selskapets disponent på besøk, og da ble det også spilt tennis. Han kom med sin yacht og sitt mannskap, og båten lå i en bøye utenfor stranden på Fagerstrand. Alle som spilte, var velantrukne i hvite bukser, og datteren hadde hvitt skjørt. Og det var mange som bivånet det hele fra utsiden av gjerdet.

Etter 1970 ble banen lite brukt. Den forfalt og ble revet for 6-7 år siden og overtatt av kommunen, som har laget en ballbinge der.

Blylaget

Solstuen ligger i Blylagveien ned mot brygga. Her finnes en velholdt tennisbane, bygget på tomte til et gammelt ishus. Banen ble etablert på 1920-tallet av familien Grøstad som drev landhandleri på Blylaget.

Johan Furuly overtok eiendommen med tennisbanen som var forfalt. I 1935/1936 ble gjort en leieavtale med idrettslaget BIFFEN. Den ble raskt restaurert, og allerede i 1937 ble det første klubbmesterskapet avviklet. I begynnelsen ble nok tennis sett på som litt av en snobbessport, men dette forandret seg fort. Det var mye aktivitet på banen helt frem til krigen, og senere frem til 1960/1970-tallet. Banen ble et viktig treffsted for alle sommergjestene og var med å skape en flott tilhørighet til Blylaget. Den gode dugnadsånden har holdt banen i stand, slik at det er mulig å spille tennis her fra mai til den stenger om høsten. I dag er Marius Landen tennisoppmann, slik også hans far og bestefar var. Han forteller at i de siste 10 årene har det hver sommer blitt arrangert «Blylaget Open». Kunstnermiljøet på Blylaget var ikke å se på banen, men Amy Jønsson har spilt her. Hun har fra 1986 vunnet 10 kongepokaler i tennis.

Nesodden Tennisklubb

Nesodden Tennisklubb ble stiftet på tradisjoner. Det var Akershus

Tenniskrets og Per Røste fra Fagerstrand som tok initiativet. 19. april 1971 var Nesodden Tennisklubb en realitet etter et etableringsmøte på «Pers» pub og forsamlingslokaler. Oddvar Andersen ble valgt til formann. Det skulle gå 16 år før klubben fikk tilgang til egne baner. Løsningen i mellomtiden ble å leie en privatbane på Fjellstrand og på Flaskebekk i tillegg til den kommunale banen på Fjellstrand, som klubben aldri lyktes med å få en avtale om å overta. Men i 1987 var fire tennisbaner klare på Berger, hvor det har blitt bevist at tennissporten ikke bare er for noen få.

Kilder:

Ildjernetts nyere historie, Rolf Høyér, 2008

Harde slag. Norsk tennishistorie fra 1872, Torger Bjørnstad, 2016

Den hvite sport, Dick Bjurstedt, 1959

Hyggelige samtaler med mange som har spilt og opplevd Nesoddens tennishistorie

Gjestene strømmet til det vakre utfluktsstedet lengst nord på Nesodden. Hotelldirektør Andersen (med stråhatt) hadde grunn til å være fornøyd. Bildet er hentet fra Nesoddtangen Vels jubileumsbok.

«Et av de vakreste utfluktssteder ved Kristianiafjorden»

Sanatoriet «Signalen» ved Nesoddtangen brygge

Av Christian Hintze Holm

Debatten om bruken av Tangen brygge har stått sentralt i 2002, og mange som ikke bor på Nesodden har også etter hvert fått øynene opp for dette unike stedet i Follo. Med utgangspunkt i en omtale i Nesoddens historie bind 2, ønsker Follominne å se litt nærmere på hva området ble brukt til for hundre år siden.

«Forretningen skal i alle henseende være en første klasses, væsentlig baseret på et finere publikum», skrev Olaf Andersen i sin bevillingssøknad til Nesodden kommune i 1895. Den svenskfødte restauratøren hadde kjøpt havnefogd Johnsens landsted

«Signalen» ved Nesoddtangen, og han hadde planene klare for et elegant utfartssted for byfolk.

Signalen skulle vise seg å bli en solid bedrift. Andersen møtte riktignok motbør den første tiden. Landstedsnaboene helt fra Oksval til Flaskebekk protesterte heftig mot at en slik vederstyggelighet skulle få ødelegge idyllen for dem.

Her var sannelig nok serveringssteder fra før, mente de – både Ildjernet og Kavringstrand. De viste til «alle de af Restaurationstrafiken flydende Onder» og ba kommunestyret nekte ølrett. Det var jo ovenikjøpet en «fremmed Mand» som søkte. En av underskriverne mente at Nesodden måtte forskånes for enhver drikketrafikk, og han foreslo like godt at «der fra lørdag aften til søndag aften holdes vagt ved kysterne for at hindre landing af alle slags folk, der på denne tid besøger Næsodden vel forsynede med drikkevarer og forstyrrer de omboendes nattero og søndagsfred».

Men Signalen var den eneste eiendommen i området nordover fra Oksval på østsiden og Flaske-

bekk på vestsiden som ikke var belagt med villaklausul. Havnefogd Johnsen hadde fått skilt ut sin landstedtomt så tidlig som i 1878, før noen hadde kommet på tanker om å drive hoteller og restauranter her ute. Dermed kom naboene ingen vei, og Andersen kunne sette i gang.

Behov for utfartssteder for Kristianiabeboere

I sin fornøyelige artikkel om Elgjarnæs Bad eller «Forlystelses-etablissement» på Ildjernet i Follominne 1999, siterer Arve Torkelsen hundre år gamle skildringer som viser at interessen for utfartssteder for innbyggerne i Kristiania absolutt var til stede:

«Naar en snil Kristianiabeboer gjennom en lang Sommeruge med bagende, stegende Sol har indaandet Kristianias bekjendte Støv, hvad der med andre Ord vil sige, at han i sine Lunger har optaget utalte Millioner af Bakterier, Mikrober og lignende vakre Smaadyr, da lenges han udover til de Steder, hvor Luft og Sø og Skov indbyder ham at søge forynget og fornyet Livskraft».

En vakker park omga bygningene. Foto fra 1903. Foto: Norsk folkemuseums billedsamling.

Nesodden, med sin opprinnelige og «vilde» natur, var et utfartssted man kunne reise til med «hurtiggående, komfortable Dampskib».

En besøkende på Ildjernet i 1899 rapporterte imidlertid om rystende tilstander på det populære utfartsstedet Elgjarnæs Bad. Byggingen av stedet var påbegynt i årene 1891-93. Da det var ferdig, var det utstyrt

med både herre- og damebad, kjeglebane, restaurant med danse-gulv, tredve kelnere, hovmestre, uniformerte vakter og ikke minst fyllearrest. Den besøkende i året 1899 fant øldrikkende gutter, «et stort robust, forfyllet Fruentimmer», «2 Par i meget intime Stillinger» og ble attpå til servert «noget daarligt lunkent Øl».

Men mens Elgjarnæs Bad på

Den middelalderinspirerte dragestilen var høyeste mote da Signalen ble bygget, med takryttere, ukledte tommervegger og utskårne ornamenter. Bildet er tatt sommeren 1903, og viser annekset til høyre og hovedbygningen til venstre. Foto: Norsk folkemuseums billedsamling.

Ildjernet hadde satset på «fest og moro», hadde man andre idéer på Signalen. Dette skulle bli stedet for avslappende ferie i naturskjønne omgivelser.

Et praktfullt anlegg

Naboenes motvilje mot hotellbyggingen på Signalen ble nok mindre da de så stedet ferdig, og vi skal ikke se bort fra at en og annen av dem fant veien til restauranten her. Det ble et praktfullt anlegg –

med en beliggenhet få andre steder ved fjorden kunne konkurrere med. En vakker park omga bygningene.

Den tre og en halv etasjer store hovedbygningen var oppført i den da så moderne dragestilen. Det var plass til 40-50 gjester, og bare spisesalen var på over 100 kvadratmeter. Bakenfor lå den tre etasjer høye annekbygningen. Her var flere badehus og tennisbaner, og langs sjøen rundt hele

anlegget var det bygget opp en strandpromenade med benker, forseggjorte rekkverk og trapper.

Den skjebnesvangre brannen 2. mai 1914

Signalen var et populært feriested for byfolk i mange år, inntil glansperioden brått tok slutt en lørdag i begynnelsen av mai 1914. Hotellet skulle ikke åpne før i midten av mai, men på et så populært sted som dette var alle rom allerede bortleid for sommeren. Våren hadde vært usedvanlig tørr og varm, og alt lovet godt for den kommende sesongen. Halvannen time senere var alt annerledes. «Et av de vakreste utfluktssteder ved Kristianiafjorden – Signalen – brente lørdag ettermiddag», kunne man lese i avisen noen dager etter. En glo fra pipen hadde antent taket, og bygningen lot seg ikke redde. I *Aftenpostens* aftenutgave 2. mai 1914 kan vi lese under overskriften «Stor brand paa Nesodden»:

«Signalen», det kjente udfartssted og hotel paa Nesodden, har idag været hjemsøgt af en vold-

som ildebrand. Ilden brød ud i hovvedbygningen ved ½2-tiden, antagelig ved gnister fra pipen, blev det fortalt. I den store træbygning bredte ilden sig meget raskt. Naboerne strømmede strax til for at søge at slukke, men der var ikke mange folk tilstede, heller ikke havde man videre brugbare slukningsredskaber forhaanden, og kampen mod ilden blev derfor ikke synderlig virkningfuld. Efter en times forløb stod næsten hele bygningen i lys lue, pipen var ramlet ned, og det saa nærmest ud til, at hele den store bygning skulde blive luernes rov.

Der blev strax telefoneret til Kristiania for at faa en dampsprøite ud; men der var for øieblikket ikke anledning til at undvære nogen sprøite, saa der blev foreløbig ingen assistance sendt fra Kristiania brandvæsen.

Efterhaanden kom der noget mere slukningsmandskab tilstede, men ikke paa langt nær nok; mangelen paa sprøiter gjorde ogsaa, at der ikke var stort at udrette. Snart var hele den store tømmerbygning et eneste flammehav, og ved 3tiden var

den brændt ned saagodtsom til grunden.

Det lykkedes at redde endel indbo, som pianoer, nogle sengklæder o.s.v., men det meste strøg med, og det var nok ikke saa lidet. Pensionatets indehaver, hr. O. Andersen, Centralkafeen, havde nemlig forberedt sig paa at aabne sommersæsonen tidlig; der var derfor pudset op og sat istand overalt.

Det er den nedre pensionatbygning, som er brændt, en stor tømmerbygning på 3½ etage, den nyeste af etablissementets bygninger. Den ældre pensionatsbygning lykkedes det at redde, skjønt dens væg blev noget svid.

Ingen mennesker kom tilskade ved branden; eierens gamle mor, der laa syg, samt børnene blev i tide bragt ud og over i en anden bygning.

Skadens fulde økonomiske omfang havde man imiddags ingen oversigt over, men den bliver sikkert meget betydelig. Husene paa «Signalen» er assureret i landets almindelige brandkasse for ca. 58,000 kr. Ogsaa indboet var assureret».

Forsøk på videre drift

Annekset sto fremdeles, og driften ble holdt i gang. Signalen ble likevel aldri hva det hadde vært. Restauratør Andersen hadde planer om å bygge hotellet opp igjen, men han var etter hvert blitt en gammel mann. Den hotellutdannede sønnen Fridtjof overtok driften. Han hadde utdannelse fra Sveits, og hadde store planer. Det var ikke nok å bygge opp igjen. Her skulle bygges et enda større hotell – Kristianiafjordens største. Dette ble det ikke noe av, og til tross for stadige planer om forbedringer gikk det langsomt tilbake med Signalen.

Ved flere anledninger utover i tyve- og tredveårene vurderte kommunen å kjøpe eiendommen. Flere av representantene mente at Signalen var det rette stedet for bygdas nye herredshus, men så var det noen som ville ha det på Berger og noen ved kirken og noen på Fjellstrand ... Dermed ble det verken kjøp eller herredshus.

I siste halvdel av tredveårene ble det gjort et siste forsøk på å blåse nytt liv i virksomheten. Den 6.

Signalen omkring 1930. Hovedbygningen som brant i 1914, og ble ikke bygget opp igjen. Driften fortsatte med utgangspunkt i annektsbygningen, men stedet ble likevel aldri hva det hadde vært. Mellom trærne skimter vi en av Johns. Treiders rutebiler, som fra 1927 bandt Nesoddtangen brygge sammen med det indre av Nesodden. Foto: Nasjonalbiblioteket – Avd. Oslo, billedsamlingen.

august 1935 ble en rekke innbudte gjester ønsket velkommen til åpningsfest. Den nye eieren, hotelldirektør Johan Schrumpf, kunne vise herredstyrerepresentanter, ordfører, representanter for Nesodden Dampskipsselskap, lensmann og andre gjester rundt på det han kalte «et stort foretagende efter utenlandsk mønster». Den gamle bygningen skulle rives og erstattes av en ny, fortalte Schrumpf. På grunnmuren etter den nedbrente hovedbygningen

var det allerede oppført en spisesal i funksjonalistisk stil, med stor terrasse for uteservering.

Signalen skulle gjenoppstå som et sted i tidens funksjonalistiske ånd: Aktiv ferie med idrett, sol og friluft. Det var ryddet i syrinkrattene – nå skulle plenene gi plass for fellesgymnastikk under kyndig ledelse, og til ære for de innbudte gjestene ble det holdt en liten oppvisning i bruk av medisinball. I tillegg til gamle dagers tennisbaner, skulle det

være muligheter for ping-pong og rulleskøyter, og det var satt opp trapeser og husker på plenene. Det var lagt ut badeplåter, og her nede ved sjøen kunne Schrumpf vise frem stupetårnet – selve symbolet på det funksjonalistiske bad. Her fikk gjestene se norgesmesteren i stup vise sine ferdigheter, før de endelig kunne gå til middag – og de obligatoriske taler, lykkeønskninger og skåler.

Nysatsningen ble neppe noen braksuksess, men ingen direkte fiasko heller. Det ble ikke noe av nybyggplanene, men fire år etter åpningen hadde driften ved «Signalen Bad, Hotell og Frilufsrestaurant A/S» fremdeles ganske stort omfang – 30 værelser og 25 ansatte i sesongen.

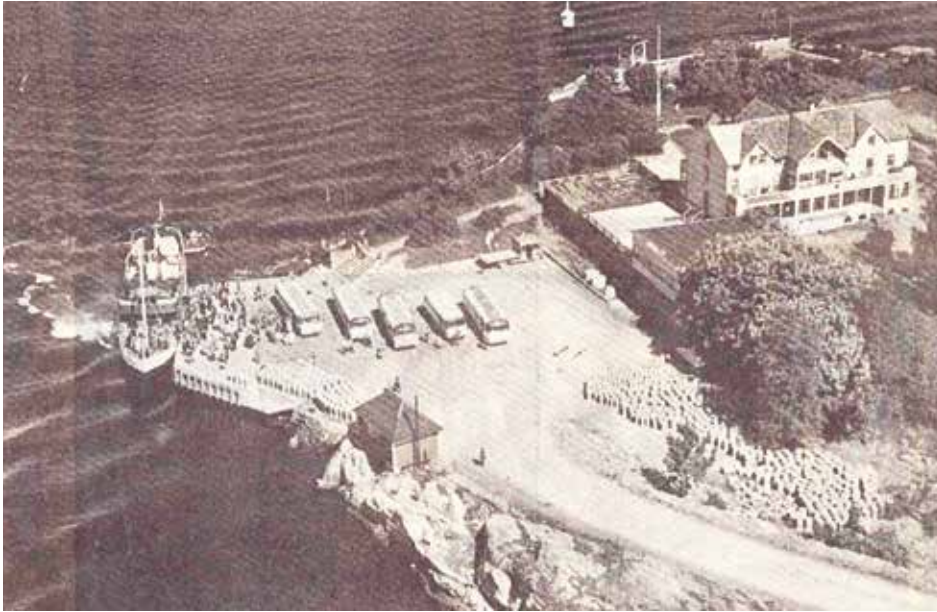
«Den store, stygge tregården» rives

Okkupasjonen får ta skylden for den endelige slutten for Signalen Hotell. Hotellet ble ganske snart rekvirert av tyskerne, og ble en tid brukt som feriehjem for frontkjemper. I 1944 ble Signalen tatt i bruk som losji for evakuerte nordfra.

Tyskernes brent jord-taktikk la store områder i nord øde, og befolkningen ble tvangsevakuert. Noen av de evakuerte havnet her på Nesoddtangen. Mange av dem slo seg ned og ble værende på Nesodden – men det er en annen historie ...

Etter krigen overtok «Direktoratet for fiendtlig eiendom», inntil Nesodden kommune kjøpte det hele i 1947. I kommunenes eie ble Signalen bl.a. sløydløst for Berger skole. Men forfallet skred frem, og bygningene ble både utrivelige og uegnet til bruk. I 1959 kunne Fellesvellets Avis med lettelse fortelle at kommunen endelig hadde bestemt seg for at «den store, stygge tregården» skulle rives.

Nå var også bilsalget frigit, og behovet for parkeringsplasser og andre fasiliteter som kunne betjene den økende trafikken over Tangen brygge hadde meldt seg. Rivningen ble effektivisert i 1960/61, og 1980-tallets gjennomgripende ombygging av området fjernet det meste av det som var igjen av fordums praktk, i terminalutbyggingens tjeneste. Dermed var det endelig

Etter krigen utviklet Nesodden seg hurtig som en forstad til Oslo. Befolkningen økte sterkt på Nordre Nesodden, og trafikken overtok mer og mer. Bildet er hentet fra *Nesoddtangen Vels jubileumsbok*.

og ugjenkallelig slutt for «Et av de vakreste utfluktssteder ved Kristianiafjorden».

Eller er det virkelig slutt? Bare fremtiden vil vise om stedet kan bli til noe annet enn bare trafikk. Den enestående beliggenheten har jo ingen klart å fjerne – hverken ildebrann, okkupasjonsmakt eller kommune ...

Referanser:

Holm, Christian Hintze.
Nesoddens historie – bind 2. Utgitt

av Nesodden historielag, 1995, s. 227-230.

Rundstrøm, Erling. *Nesoddtangen Vel 1920–1995*, 1995.

Sundby, Dag. *Nesoddtangen Vel 50 år*, 1970.

Stor brand paa Nesodden.

Aftenposten, Årg. 55, nr. 220, Aftennummer, 2. mai 1914, s. 2. Torkelsen, Arve. Reiseskildring fra Ildjernet for 100 år siden :

«Forfyllede fruentimmere og par i meget intime stillinger».
Follominne 1999, s. 88–92

Hellvikskogs hemmeligheter

Av Ann-Turi Ford

Jeg var så heldig å få skrive boka om Hellvikskog vels historie, som ble gitt ut i anledning 100-årsjubileet i 2020. Under arbeidet med den fikk jeg innblikk i to merkelige historier som nok ikke er så godt kjent i dag. Den ene handler om tre søstre som kjøpte sommerhus i Liaveien, startet butikk og fikk fraktet noe helt ekstraordinært over fjorden som fortsatt står på tomte. Den andre forteller om et hotell som midt i bakken opp Hellvikskogveien og i en knapp tiårsperiode bød på øl, vin og rom for natta til åtte kroner.

Frøknene Fjeld

Når du går inn i dagens Liaveien, ligger fire like hus på høyre hånd. Mellom det fjerde huset og tomte nordafor lå en gang den lille butikken kjent som «frøknene Fjeld». Nøyaktig når den blir åpnet første gang, vites ikke, men det kan ha vært rundt 1925. Det er nemlig da de to søstrene folk husker som frøknene Fjeld flytter ut til Hellvikskog på helårsbasis. Da har de eid sommerhuset sitt i to år.

På denne tida har området Hans Rudolf Grøstads landhandel, åpnet i 1911 og senere kjent som Hellvik

samvirkelag, og Haakon Hokholts dagligvarebutikk, åpnet i 1923.

I 1928 åpnes dessuten nok en matbutikk når ekteparet Erling og Marit Tollefsen starter sin landhandel, senere kjent som Tittinn.

Ingen av dem jeg intervjuet i forbindelse med Hellvikskog-boka, husket noen fornavn på frøknene. I en artikkel fra tids-skriftet *St. Hallvard* som dagens beboer på eiendommen, Rolf Wibe, kunne frambringe, fant jeg heldigvis navnene. Dermed kunne nøste meg videre med stor hjelp fra slektsgransker Espen Tjernshaugen.

Frøknene Fjeld: Anna Marie, Mathilde (kalt Barta) og Dora. Foto utlånt av Kari og Erik Bjoraa Henriksen.

I starten var det tre ugifte søstre som hadde sommerhuset, Anna Marie, Mathilde og Dora Elise Fjeld. Søstrenes grandnevø Arne Henriksen (født 1930) husker at Anna i en periode bodde der i et lite uthus. Jeg kom i kontakt med Arne, som er barnebarn til frøknenes søster Gina, takket være Espens granskinger. Han var hos sine grandtanter omtrent daglig i

de to første krigsårene. Arne kan også fortelle at Mathilde til daglig ble kalt *Barta*. «Barta hadde ikke tenner i overmunnen og var litt sammenbitt.» husker Arne. «Dora sa ikke stort, hun ble nok ble dominert av søsteren, men de var snille og greie. Og Barta var en god forretningskvinne.»

Det var altså Barta og Dora Elise som ble helårsboende på Hellvikskog. Den lille butikken deres lå ved porten inn til tomte. Fram til slutten av 1950-tallet kunne man kjøpe varer som melk, brød, brus og tobakk her. Hellvikskog-veteran Helge Myhren husker de to søstrene som tilknepte, og med håret festet i en knute i nakken. Han forbinder den lille butikken med en spesiell gammel lukt. Både Myhren og de andre jeg intervjuet til boka, husker en uvanlig ting med kiosken: Det var skutt ei hule inn i fjellet som fungerte som kjølelager. «Butikken var liten og mørk, både ute og inne» minnes Helge.

Torunn Wold, som var sommergjest på Hellvikskog under krigen (på Hellvik hotell som du får høre mer om hvis du leser videre), husker frøknenes mange katter. Arne

Frøknene Fjelds butikk. Foto utlånt av Kari og Erik Bjoraa Henriksen.

Henriksen kan bekrefte at de var svært glad i katter og tok seg av de kattene sommergjestene ofte reiste fra. På et tidspunkt hadde de 14 stykker. En annen lokalveteran jeg intervjuet til boka, Svein Haug, husker spesielt en av disse: «Den var diger og ble servert karbonade. Vår katt var også stor og veide sju kilo, men den ble bare smågutt i forhold til frøknene Fjelds katt. Dyrlegen hadde aldri sett noen større katt» husker Svein.

Da frøknene Fjeld kjøpte eiendommen i 1923, var de mellom 39 og 44 år gamle. Anna var født i 1872, Mathilde i 1875 og Dora i

1879, alle på Eidskog. Der vokste de opp med ytterligere tre søstre og to brødre, alle eldre enn dem selv. Ifølge Eidskog bygdebok kom foreldrene, Erik Larsen Nordfjeld og Anna Dorthea Olsdatter Trandem, i penge-vanskeligheter og måtte selge eiendommen og flytte til et mindre bruk.

I Nasjonalbibliotekets arkiver kan vi følge familien først til Langgata 22 i dagens Oslo (1891) og så til i Seilduksgata 23 (1897) da Mathilde starter opp firmaet «M Fjeld». I 1905 finner vi Dora som en av lederne i en barnehage ved Otto Andersens skole. I 1923

*Paviljongen i Birkelunden våren 1920, seks år før den ble flyttet til Nesodden.
Foto utlånt av Kari og Erik Bjoraa Henriksen.*

er Anna syerske i Ullevålsveien 19, mens Mathilde og Dora, også syersker, fortsatt bor i Øvrefoss og driver såkalt *kortevareforretning*. I søstrenes tilfelle besto kortevarene av syvarer og, på et tidspunkt, såpe.

I mars samme år undertegner Mathilde papirene for kjøpet av tomt nummer 67 på Hellvikskog fra Georg Boman for 1800 kroner – det er Liaveien 3, i dag 17 og 19. Kanskje var det lengselen tilbake til landsbygda som brakte dem til Hellvikskog?

I 1925 overtas søstrenes forretning

av en annen, og jeg tipper det er nå Mathilde og Dora flytter ut til Hellvikskog på helårsbasis og etablerer butikken sin. Arne Henriksen husker at kiosken hadde sju faste kunder om vinteren og langt flere om sommeren.

Fra Torunn Wold vet vi at søstrene i en periode rundt 1934 holder oppsyn med Hellvik hotell. Det neste arkivene opplyser, er at Mathilde og Dora i november 1942 får et skjøte fra Follo skifterett på en eiendom i Anna Regine Møllers bo, tomte «Bjørkheim» i

Løkkeveien 6, for 8000 kroner – som de senere selger for 10.000. I mars året etter får Mathilde skjøte på enda ei tomt på Hellvikskog, «Breidablikk», også denne for 8000 kroner. Så vidt Espen kan tolke arkivene, dør storesøster Anne Marie i 1948. Fire år senere registreres søstrenes butikk i Akershus fylkesleksikon over det norske næringsliv. De står både under «frukt- og tobakksforretninger» og «bakerier – konditorier». I 1958-utgaven av adresseboka for Akershus står Mathilde og Doras butikk oppført med salg av brødvare, melk, sjokolade, mineralvann og så videre om sommeren – men ingen telefon. Etter dette finner vi ikke mer om butikken i arkivene.

Grandnevø Arne Henriksen forteller at kiosken til slutt blir solgt til Knut Rødsten, som flytter den opp til Berger. Der blir den ble første skritt på veien til det som blir Knuts kolonial.

Så til det ekstraordinære som ble skipet over fjorden: Musikkpaviljongen fra Birkelunden. Søstrene synes det var svært trist da den skulle rives i 1926. De hadde

drevet forretningen sin i nærheten, i Øvrefoss 4, og de hadde sunget i Hankes kor og selv opptrådt på paviljongen. Dermed fikk de ordnet det slik at den ble demontert og fraktet over med Nesoddbåten til Hellvik.

De satte paviljongen opp i hagen i Liaveien, hvor den fortsatt står. Han forteller at den ble delt opp i to etasjer med trapp og luke opp til øverste etasje, som ble brukt som en utkikkspost med utsikt mot Oslo og Nordstrand. Første etasje ble brukt som lysthus, her ble det satt inn dør og vinduer. Rekkverket herfra ble flyttet opp.

I dag har paviljongen bad, er isolert og er en trivelig bolig for Rolf Wibe. Han kjøpte eiendommen av Arnes sønn Erik Bjoraa Henriksen, som i sin tur overtok etter Kjell Henriksen og kona Kari. De kjøpte eiendommen av Dora som var enearving da Mathilde døde i 1954. Det har ikke lyktes å finne noe dødsår for Dora, men grandnevø Arne husker at hun døde på begynnelsen av 1960-tallet. Da hadde hun bodd hos en søster i Oslo sine siste år.

I Hellvikskog-veteraners

Dagens beboer Rolf Wibe og oldebarnet til søstrene Fjelds søster Gina, Erik Bjoraa Henriksen, foran paviljongen.

hukommelse lever de begge videre som «frøknene Fjeld». I dag er kjølehula sprengt bort til fordel for bygging, men paviljongen står der altså fremdeles.

Helviks hotel

Hvis du sommeren 1923 hadde stått midt i Hellvikskogveien, litt nedenfor der Birkeveien går inn, og med nesa vendt mot nord, ville du sett en flott smijernsport. Bak den ville en singelgang omkranset av syrinbusker gått oppover. På din vei gjennom hagen ville du først fått en lav bygning på høyre side, kalt «dancesalen», deretter ville du passert et lite hus, ei dukkestue og til slutt et større hus. Rundt i

hagen ville folk kanskje ha sittet mellom frukttrærne og nytt sola.

Før du gikk inn porten ville du ha sett et skilt – det dagens eier, Doris Bjerke, fant på loftet til dancesalen og som gjorde henne så nysgjerrig. Det bærer preg av å ha ligget en stund. «HELVIKs HOTEL Cafe og restaurant. Øl- og vin. ... f Ber...» tyder Doris.

Grunnen til at jeg kan beskrive eiendommen såpass detaljert for deg, er Torunn Wold på Berger, som jeg helt tilfeldig kom til å nevne hotellet for i 2018. Hun viste seg å ha tilbrakt krigssomrene i det som en gang var Helviks hotel, og har et kart over tomta hvor dancesalen og det hele er

merket inn. Hennes bestefar Christian Hexeberg, kjøpmann på Grünerløkka, kjøpte eiendommen av Agnes Larsen for 12.000 kroner i 1934, etter tredje gangs tvangsauksjon.

Torunn husker dancesalen med fargede pærene. Det lange hvite huset står fortsatt i Birkeveien 1. På et tidspunkt rommet det Hellvikskog kloakklags kontor. Torunn husker også at det fulgte med eiendommen et badehus ned en stikkvei fra Hellvikalleen.

Det var etter at Torunns far, malermester Otto Torkildsen, overtok i 1940, at familien begynte dra fra Slemdal til Hellvikskog i sommerferien: Mor, far, Torunn på åtte år, og de to eldre søstrene Anni og Gerd – med høner transportert i pappesker hjemmefra. Faren pusset opp huset, og de fjernet mosen

fra de gamle eple- og pæretrærne. Anni fant på å arrangere dans i dancesalen, som trolig ble satt opp av velet i 1923. Den ble et møtested for ungdom.

Torunn er vokst opp med en historie om at Hans eller Bernhard Larsen, hvis enke Agnes bestefaren kjøpte eiendommen av, skal dødd av stort alkoholkonsum etter et par års hoteldrift. Gjennom årene har Torunn prøvd å finne ut av historien, men har ikke lyktes. Hun gjorde blant annet avskrift av noen papirer hos kommunen for mange år siden. Noen hotelling kan hun ikke huske fra huset. Det sto ei seng i andre etasje. «Det ble sagt han hadde ligget og drukket seg i hjel. Han hadde en kone, men henne vet jeg ikke hvordan det gikk med», sier Torunn som alltid har undret seg over det hele: «Hvordan kunne

Huset slik det så ut i 1965.

noen drive hotell oppe i skauen der. Det var ikke plass til mange gjestene med bare tre soverom, og man ser ikke sjøen en gang.»

Da lokalhistoriker Harald Lorentzen graver i arkivene sine for å hjelpe til med å løse mysteriet, finner han ut følgende: Den 11. januar 1924 selger Georg Boman tomta «Eden» til Hans Larsen. Han var født i 1880 i Ringebu og drev nå hotell i Gunnerus gate 10 i Kristiania sammen med sin fire år eldre kone Agnes Marosin Nilsen. I 1924 låner Hans 5.000 kroner av Bernhard Larsen –

som Lorentzen mener kan ha vært hovedbokholder i et firma i Kristiania. (Dette forklarer Torunn Wolds navneforvirring.) Lånet innfris i 1926, men Hans tar opp to nye lån på til sammen 20.000 kroner fra Hypotekbanken. Seks år senere, 20. april 1932, er det konkursforretning til Oslo Sparebank hos hotelleier Larsen. Han skylder 817,60 kroner. Tre måneder etter dette dør Hans Larsen av «hjertelammelse» på Diakonhjemmet i hovedstaden, som nå har skiftet navn til Oslo. Han etterlater seg brødrene Iver og

telef. Bjoneroa 24 Postadr. Ringelia. Prospekt paa forl. (H.O. 7339).

Helvik's Hotel og Pensionat,

aapner 15. ds., mottar gjester for kortere og længere tid. Pensjonspris kr. 8–10 pr. døgn. Øl og vinret. Telf. Berger 82, Nesodden. **H. Larsen.**

Kristen Larsen og søsteren Karla Edvardsen – foruten kona Agnes som nå er 55 år. Ekteparet Larsen hadde ingen barn. Ved sin død eier Hans eiendommene «Eden», «Akasia» og «Johnstown». Tomta «Johnstown» ligger litt nedenfor og rett nord for hotelleiendommen.

Harald Lorentzen tror det med at Hans Larsen drakk seg i hjel kan være en vandrehistorie. Da Harald Lorentzen i 2003 intervjuet Ellen Bye (som drev Tollefsens landhandel), husket hun at Agnes, da hun var blitt enke og hadde solgt hotellet, flyttet inn i et hus som ble eid av Georg Bomann. Og at hun her ble syk. Etter det flyttet Agnes Marosine Larsen trolig til Oslo hvor hun døde våren 1954.

I intervjuet fortalte Ellen Bye for øvrig at både Agnes og Hans skal ha vært glade i vin, og «passet på hverandre for at det ikke skulle bli for meget».

I dag er det bare noen få som

har kjennskap til hotellet som en gang lå på Hellvikskog. Asbjørn Jørgensen husker at moren og onkelen kalte eiendommen for «hotellet».

Et søk på Helviks hotel i arkiv og aviser avstedkommer blant annet dette:

- Aftenposten 9. juni 1926 annonseres hotellets åpning. Fra og med 15. juni tar H. Larsen imot gjester for kortere eller lengre tid. Døgnprisen ligger på mellom åtte og ti kroner og hotellet har øl- og vinrett.

- I Amta 6. april 1933 etterlyser signaturen «C.S.» et hotell eller pensjonat på Hellvik og skriver: «Siden Helvik Hotell blev nedlagt, (som tross sine mange skavanker og ublu priser dog var et hotell), har det vært en umulighet for tilreisende å opdrive så meget som en kopp kaffe og et smørbrød på Helvik, enn si middagsmat eller natteløsi.»

Oljebåtene til Østlandske Petroleumscompagni/ Norsk Esso 1892-1965

Av Harald Lorentzen

Det var totalt 14 mindre oljebåter som hørte hjemme på Steilene, i tillegg til den store tankbåten *Haakon Hauan*. Vi må heller ikke glemme alle lekterne, jeg har registrert 20 av disse i perioden 1892-1965. I et hefte av dette omfang er det naturlig nok ikke plass til historien og bilder av alle disse båtene. Det er derfor gjort et utvalg på fire stykker som alle har sin spesielle historie.

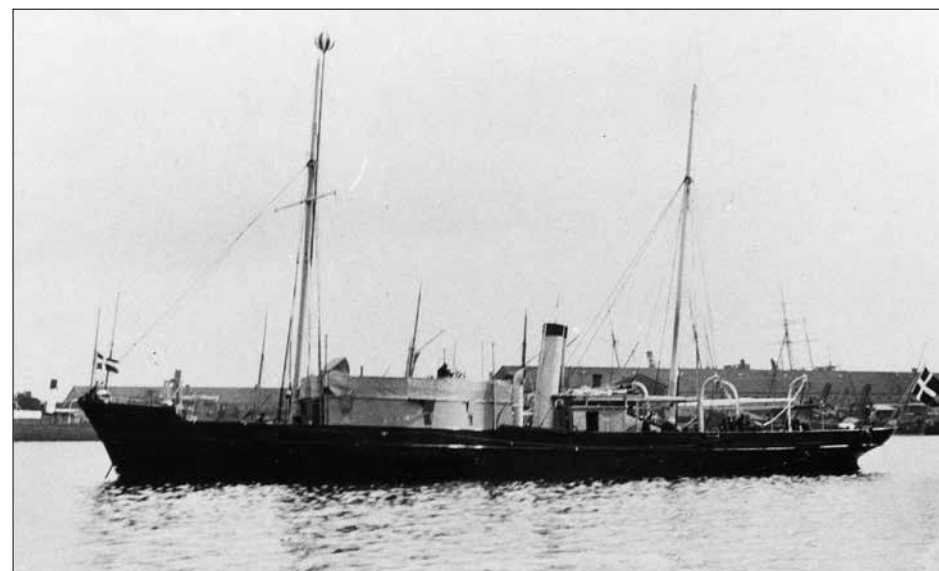
Bak i artikkelen har jeg listet opp navnet på oljebåtene og når de var i fart for oljeselskapet. I denne artikkelen bruker jeg forkortelsen ØPC og VPC for Østlandske og Vestlandske Petroleumscompagni.

Tidlig på 1900-tallet ekspanderte Østlandske Petroleumscompagni på Steilene. Lampeolje var nå på vei ut, fler og fler fikk elektrisk lys. Petroleum og ikke minst bensin var på vei inn. I hovedstaden var det mottak og utkjøring, men fler og fler salgssteder ble også opprettet rundt Oslofjorden og helt ned til Sørlandet.

VPC med hovedsete i Bergen og ØPC med hovedsete i Oslo var nært knyttet sammen med felles

direksjonsmøter, og de delte landet i mellom seg. Først på kysten, men senere også i innlandet. Selskapene var sprunget ut av *Det Danske Petroleums Actieselskab* i København. Det sistnevnte hadde mange aksjer i ØPC og VPC.

For å gjøre historien komplett var det også et selskap som het *Vallø Oljeraffineri og Lager* som hadde sitt anlegg utenfor Tønsberg, og vi hadde også *Norsk Amerikansk Petroleumscopagn*

Vi har ikke noe bilde av Lux som dansk, men av søsterskipet. Slik så den ut som marinefartøy.

med et lite anlegg på øya Kavringen ut for Nesoddlandet. Etter 2. verdenskrig ble alle disse slått sammen til Norsk Esso.

MS Lux Fra krigsskip til oljebåt

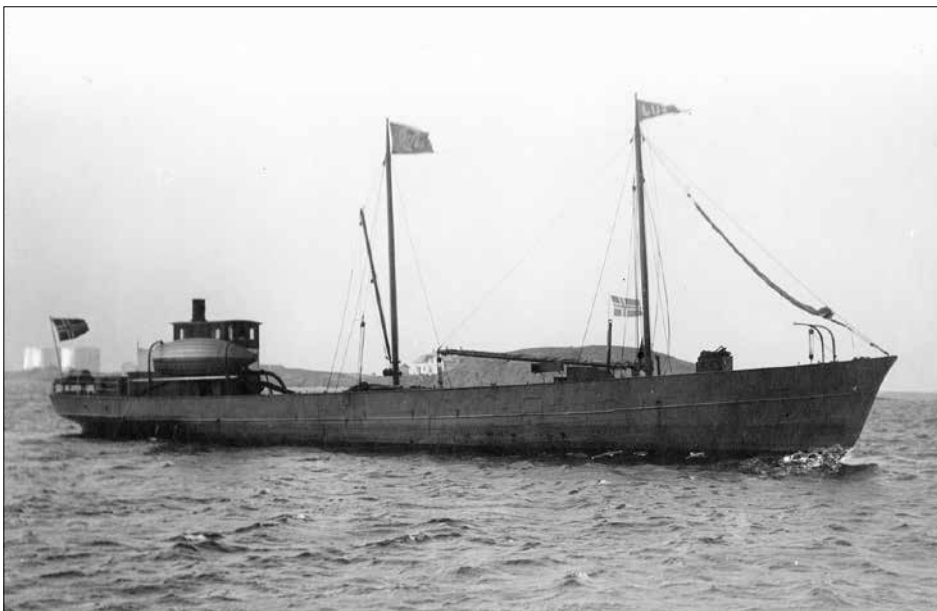
I årene rundt 1910 ville ØPC ha en ny større lastebåt og gikk til sin samarbeidspartner i København DDPA og fikk av dem kjøpt et passende skip.

Dette var bygget så tidlig som i 1859 ved Orlogsværftet i København. Det var den Danske Marine som hadde bestilt skipet

som egentlig skulle ha navnet *Skruekanonbåd nr. 2*. Den var i en serie på 5 skip som ble bygget i «Thura-klassen». Båten ble raskt omdøpt til *Schrødersee* da den ble satt i operativ fart i 1860.

(Det nye krigsskipet var oppkalt etter kaptein Johan Christian Schrødersee som falt i slaget på Københavns red i 1801.)

Det nyinnkjøpte oljefartøyet hadde sågar vært med i det berømte Helgoland-slaget i 1864. De tidligste dampdrevne krigsskipene fikk ingen lang militær karriere, vi vet at

M/S Lux utenfor Steilene rundt 1912. Foto Norsk Esso.

Schrødersee i 1885 var degradert til et oppmålingsfartøy. Deretter er det at DDPC i København kjøper skipet i 1894 for å frakte oljekanner og fat i bulk i Danmark.

Så i 1910/1911 kommer skipet til Steilene og ØPC. Nå blir det bygget om med dieselmotor og gitt navnet *Lux*. Det ble et anvendelig skip med tre tanker på til sammen 160 kubikkmeter og med langskipsskott, samt lasterom. Motoren var en 60 hk Dan-glødehodemotor. Denne ble skiftet både i 1919 og 1924.

Lux fikk fartsområdet Kristiania-Halden og Kristiania-Flekkfjord.

Det var mange lokale sjøfolk fra Nesodden som mønstret på *Lux*. Maskinist var noen år Kristian Kalberg og dekksmann Conrad Hansen. På våren 1927 var det hovedbesiktigelse av *Lux* ved Holmen Verft i Risør.

Mandag den 10. oktober 1927 lå *Lux* ved Landsteila og hadde lastet petroleum i rom nummer 2 og 3, samt noen fat solarolje og parafin på dekket. Deretter gikk den over til Storsteila for å laste bensin i rom nummer 1.

Esso 7 sleper lekteren Esso 15 på 1960-tallet.

Dette foregikk med åpen slange ned i tanken, og det dannet seg bensingass. Kapteinen sto ved lukekarmen, da han hørte et smell og ble kastet overende, han merket ilden og ilte i land. Maskinisten oppholdt seg i maskinrommet, han hadde fylt sprit på oppfyringslampene. I det han stakk fyr på lampene blaffet det. Etter et svakt blaff inntraff en eksplosjon hvor døren og skylightet til maskinrommet blåste ut. Han famlet seg ut og kastet seg i vannet. Dekksmannen hadde oppholdt seg i forkant av

luke 1 da han merket trykket og ble kastet overende. Alle tre ble mer eller mindre brent i ansiktet.

Kapteinen hadde gitt ordre om at det ikke skulle fyres opp i maskinen før man var ferdig med fyllingen. Dette oppfattet maskinisten slik at kapteinen hadde meddelt at man var ferdig med fylling.

Nå måtte det handles raskt. *Lux* ble tatt under slep sydover og vekk fra Steilene. Omtrent rett ut for Svestad gikk den til bunns på 100 meters dyp. Der hvilte den gamle oljebåten fortsatt.

Mannskapet mistet alt de eide, men kapteinen, maskinisten og to dekksmenn og en smøregutt fikk 500 kroner hver i erstatning.

MT Stig, Esso 7

Så til vår neste båt, som mange av de eldre har sett og hørt om.

I desember 1913 ble det bygget en lastebåt for frakt av oljefat og kanner for VPC. Den fikk navnet *Stig*. Det var Moss Mekaniske Verksted sitt byggenummer 13. Den var 60 fot lang og 15 fot bred og hadde en Bolinder dieselmotor på 50 hk. Den nye lastebåten skulle brukes i vår nordlige landsdel og ble i 1917 registrert i Harstad, men tilhørende VPC i Bergen.

Stig gjorde også tjeneste her nede, ettersom det i realiteten var samme eiere både for VPC og ØPC. I begynnelsen av januar 1925 var båten på vei over Bunnefjorden da den mellom Heggholmen og Nesoddtangen kolliderte med Norsk Brændselolje sin fatbåt *Start 2*.

Stig fikk ingen skade. (Men skaden til *Start 2* ble taksert til 990 kroner. Oljeanleggene ville

tydeligvis ikke ha noe stor sak av dette, og ble enige om å dele prisen på reparasjonen på *Start 2* selv om kollisjonen var denne båtens skyld)

Årene går og man måtte stadig reparere disse båtene, skipskontrollen var på plass. I oktober 1935 og bare tre år senere, i 1938 var det en ny reparasjon og ombygging av *Stig* for 25 års klasse.

I 1947 ble firma ØPC omdøpt til A/S Norsk Esso, og båtene fikk navnene Esso med et nummer etter. Gamle *Stig* fra 1913 ble nå til *Esso 7*.

Båten hadde sin plass i Alvernbukta, ved det man omtalte som *Stigbrygga*.

A/S Norsk Esso dannet et eget selskap i 1959 hvor man registrerte båtene, det fikk navnet A/S Petrolea, Oslo.

I 1966 var behovet for oljetransport ut fra Steilene forsvunnet, det nye raffineriet på Slagentangen hadde tatt over, og distribusjonen ble i helt andre kanaler. *Esso 7* som nå egentlig ikke var til å kjenne igjen, hvis vi ser den som nybygg fra 1913, ble solgt til Sverre Berg i Tungvåg og omdøpt *Frans*. I 1967

ble den solgt til Ivar Haaland, Granholmen og registrert i Stavanger, nytt navn *Siddis*.

I 1969 var det A/S Leasing, Oslo som eide båten. Snart etter kom den i eie av Norsk Fina A/S. Nå kunne det avverteres med at bunkersbåten *Finabunkers I* leverte oljeprodukter her i Oslofjorden. Den hadde moderne radiotelefoni, så kontoret kunne formidle bestillinger direkte ut til båten. Den tidligere *Esso 7* hadde vendt hjem til sin ungdoms farvann.

Man vet jo ikke så mye om mannskapet på disse båtene, men de hadde allsidig bakgrunn de som ble ansatt i Østlandske. Den 3. mai 1925 kom en 33 år gammel romsdaling, Gustav Harnes, om bord på *Stig* som skipper og ble ansatt i ØPC. Han og familien bosatte seg i den midtre funksjonær-boligen i Alvern.

I april 1940 får vi vite at maskinist Oskar Waldemar Karlsen på *Stig* har 25 års jubileum. Totalt ble det 41 års tjeneste i oljeselskapet. Som pensjonist bodde han i eldreboligen i Furuveien på Tangenåsen. Oskar Waldemar

Karlsen var født 1888 og døde 1965.

Etter 35 års sammenhengende tjeneste på *Esso 7* gikk kaptein Gustav Harnes i land 20. mai 1960 som pensjonist. Da flyttet han opp til Blomsterveien på Nesoddtangen. Han var født 1892 og døde 1989, 97 år gammel. (Han og hans kone Berta Ragna fikk to sønner som skulle sette spor etter seg. Andreas (1919-2003) ble kaptein i Fred Olsens rederi, og Perry (1921-2001) ble kontormann i A/S Norsk Esso. Han hadde kontoret sitt på kaien på Landsteila, og senere ble han driftssjef i Norsk Fina på Stabekk og på anlegget deres på Lysaker. Gustav og Bertha Harnes sin datter Palma Gudrun ble gift Pedersen og bosatt i Alvern.)

Nå på 1970 tallet var det atter nesoddfolk om bord, Per Johansen og Alf Torgersen. En av de faste kundene for bunkers var danskebåten *Holger Danske*. Dog var det vanskelig å få inn oppgjør for bunkers, og de fikk ikke levere før de hadde fått kontant oppgjør. Det hendt noen ganger at *Finabunker I* måtte snu, det var

MT Esso 5 inne i Pipervika i Oslo.

ikke penger å få fra eieren av *Holger Danske*.

Alt har sin tid, og *Finabunkers I* ble lagt opp hos Pettersen Slipp i Volden i Asker, og der lå den og forfalt i mange år. Slutten på historien kom i 1996 da firma H. Bache A/S, Bergen/Stavanger kjøpte det som kan betegnes som et vrak.

MT Esso 5. Fra krig til oljebåt
Under 2. verdenskrig bygget den engelske marine en stor mengde

landgangsbåter, eller som de het på engelsk, *Landing Craft Gunship*.

Denne marinebåten ble bygget i 1944 hos Fleming & Ferguson Ltd, Paisley – Glasgow i Scotland. Den ble bygget spesielt for landgangen i Normandie og skal være bygget med oljetanker og blitt ombygget til å føre våpen. Vi har ingen dokumentasjon på om denne var med på invasjonen, eller om den ble bygget som en del av planene.

Etter 2. verdenskrig ble en hel

rekke av disse krigsbåtene solgt og ombygget til lastebåter, tankbåter og lekter. Mange kom til Norge. Denne landgangsbåten ble i mars 1947 kjøpt av Fritjof Kristiansen i Oslo. Han drev lastelinjer. Allerede i juni 1947 ble motorlekteren solgt videre til ØPC.

Motorlekteren skulle nå bygges om til oljetransport i bulk, og dette ble overlatt Fredriksvern Motorverksted i Stavern. Det var en stor oljeførende båt. 188 fot lang (ca. 62 meter), 38,3 fot bred, og den stakk 10,7 fot dypgående. Navn et ble *Esso 5*. Det ble satt inn to 1000 Bhk. Davey Paxman Ricardo dieselmotorer. Hele overbyggingen besto av panserplater, og alt dette måtte fjernes for å lage den nye overbyggingen akterut.

Etter ombyggingen satte den «nye» *Esso 5* kursen for Oslo for første gang i juni 1948.

Klasseselskapet Lloyds var ikke fornøyd med ombyggingen, skipet måtte forsterkes langskips for ytterligere 250.000 kroner.

Esso 5 ble som de andre båtene overført til driftsselskapet A/S Petrolea i Oslo i 1959.

Etter at anlegget på Slagentangen ble bygget, ble *Esso 5* i juni 1962 solgt til Nederland. Den ble kjøpt av Hans Zwart, Rotterdam og omdøpt *Pieter S*. Den skulle brukes til kanalfart. Her fikk den også ny motor i 1963. I 1966 ble båten omdøpt *Dolff*, og 1968 ble den solgt til portugisiske kjøpere. Her forsvinner *Esso 5* ut av sagaen.

Vi vet ikke så mye om mannskapet, men en av de som var om bord på begynnelsen av 1950 årene, var kaptein Johan Edvard Enger. Han bodde i den midtre funksjonærboligen i Alvernbukta. Senere flyttet han opp til Tangen Terrasse på Tangenåsen. Vi vet også man både hadde kokk og maskingutt, så det var en stor bunkerbåt.

MT Esso 37

Da 2. verdenskrig var over, hadde ØPC et akutt behov for ny tonnasje. Den 15 år gamle *Esso I*, tidligere *Osco*, gjorde god tjeneste rundt om på kysten. I juli 1946 ble det bestilt et nytt tankskip. Det var Glommen Mek Verksted i Fredrikstad som fikk kontrakten til deres byggenr. 120. *Esso 37*

MT Esso 37 ved leveringen i 1950.

ble levert til Norsk Esso i 1950. Lengden på det nye skipet var 25,9 meter, bredden 5,42 meter og dypgående 2,31 meter.

Esso 37 gikk i 1960 til Holmen Slipp i Risør og ble for-lenget med 17 fot, dessuten fikk den innsatt ny maskin, en GM 220 bhk. Den nye tankbåten ble nå ombygget for å gå opp slusene i Telemark-kanalen. Der var målene 31,4 meter, 6,6 meter og 2,5 meter dypgående, akkurat tilpasset slusekamrene. A/S Norsk Esso ville bygge ut virksomheten til Telemark og industristedet

Notodden, samt bensinstasjonene som dukket opp her i innlandet.

Allerede i 1957 begynte man å ane uro ute på Steilene. Tapperiet hadde flyttet til Sjursøya i Oslo havn. På det meste hadde man 22 store og små oljetanker (cisterner) på Steilene, hvorav den ene rommet hele 14 millioner liter. Den 5. juni 1961 ble oljeraffineriet på Slagentangen i Vestfold åpnet. I 1964 var det nå bare 9 mann tilbake på Steilene.

Det ble ikke mer en 12 år før tiden var over for *Esso 37*. I 1973 ble den solgt til Frakt Tank A/S

i Haugesund og omdøpt *Proof 2*. Så bærer det sydover igjen, nå til Glommen Bunkersservice i Fredrikstad drevet av Sverre Jacobsen. Nytt navn ble *Sagaøy*. Etter 10 år med en sentral kai plass i Fredrikstad ble det i 1998 salg til Hammervold Shipping i Hammervik/Trondheim og med nytt navn *Froybunker*.

To år senere gikk den videre til Steinar Haltbakk i Kristiansund og nytt navn *Griptank*. I 2006 fikk Haltbakk en ny båt med

navnet *Griptank* og gamle *Esso 37* ble solgt til Litauen og omdøpt *Daugai*. Senere har den blitt omdøpt *Miss Sophie*.

Kilder:

Dag Bakka jr.
Tore Johansen.
Johnny Arvesen.
Arne Pedersen.
Egne notater.
Nasjonalbibliotekets digitale database.
Digitalarkivet.

Båtene som tilhørte på Steilene. Årstallene er da de var i selskapets tjeneste

DS Glunten, 1892-1894

DS Petrolea, 1894-1927

MS Benzina, ca. 1913-1919

MS Lux, ca. 910-1927

MS Stig, Esso 7, 1913-1967

MS Agnete, Esso 3, 1925-1963

MS Solar, Esso 2, 1925-1967

MT Øsco, Esso 1, 1928-1966

MT Esso 5, 1948-1962

MS Rapto, Esso 8, 192?-196?

MS Esso 30, 1948-1973

MS Esso 37, 1950-1973

MS Esso 21, 1964-1990

MS Petter, 1964-199?

Lektere som i kortere eller lengre perioder var i bruk på Steilene

Christiane, Neptun, Viking», Øpc no.1, Øpc no.2, Øpc no.3, Øpc no.5, Varde, Øpc no.10, Bouwina ble tanklekter Esso 16, Øpc 8 ble tanklekter Esso 17, Øpc 9 ble tanklekter Esso 18, Glorianne, Maggi, Koffen, Bergensen, Esso 36 og Valle ble Esso 20.

Varige minner etter 60 år på Nesoddtangen

av Alv Egeland

Å finne et sted å bo i Oslo i slutten av 1950-årene som et ungt studentpar hadde råd til, var meget vanskelig. Takket være Statens Lånkasse kunne alle skaffe seg en utdannelse. Dessverre hadde praktisk talt ingen 'landsungdom' verdifull ansiennitet i den fantastiske leieboerforeningen OBOS, organisasjonsmodellen for kooperativ boligbygging. Det var komplisert å finne bosted uten i betydelige reiseavstand til sentrale deler av Oslo.

Jakten på vår første leilighet begynte høsten 1957. På den tiden lærte vi et nytt uttrykk, nemlig 'penger-under-bordet'. Noen tjente penger på sin ansiennitet. Ved å betale noen tusener ekstra kunne man oppnå en snarvei inn i boligmarkedet.

Sommeren 1958 flyttet vi til Blomsterveien på Nesoddtangen

En kveld – våren 1958, fortalte en i omgangskretsen at han hadde en ny leilighet i Nesodden

Hvordan oppleves overgangen fra landlige boforhold til å bo i en drabantby?

Boligbyggelag (NBBL) på hånden. NBBL satset på boligbygging, og det var ikke snakk om blokkbebyggelse. Hans kjæreste, som var Oslo-jente, hadde vært med på inspeksjon, men ville ikke flytte til Nesodden fordi der 'skjedde det ingenting'. Vi ønsket å sjekke tilbudet.

Sammen med Randi, som ikke var Oslo-jente, dro vi – en lørdag i april 1958, for første gang med båt til Nesoddtangen for å se om dette kunne være noen for oss. Vi hadde ingen kunnskaper om Nesodden,

bare at det var en halvøy ute i Oslofjorden. For meg – som var oppvokst nær sjøen, var første båtturen fra Rådhusbrygga nok til at jeg følte at Nesoddtangen kunne bli et bra sted å bo.

Leiligheten – ca. 70 kvadratmeter med kjøkken og stue i tillegg til to soverom og et moderne badrom med 'innedo' – var prima. Det var også lagerrom i kjelleren, og et lite friområde på sørsiden av huset, men der måtte arbeid gjøres før det ble en hage. Fellesvaskeri inngikk. Ingen gamle mennesker var å se i hele Tangenområdet, mens unge personer – mange med barnevogn, dominerte.

Innskuddet og husleien var billigere enn noe vi kunne få i Oslo, men det ville bli betydelige utgifter til daglige Oslo-reiser. Konklusjonen var entydig: dette var et bra sted å bo for noen få år. Vi flyttet til Tangenåsen. Flere i vennekretsen konkluderte at vi måtte være litt spesielle som flyttet så langt i reisetid fra Oslo. Fordi bilveien til Nesoddtangen var lang og kronglete, kom praktisk talt alle besøkende med båt. Så

snart studiegjelden var betalt og vi hadde faste jobber, skulle vi nok flytte. Framtidsplanen ble forandret etter bare 1,5 år da KGO i Sverige fristet med et studietilbud vi 'ikke kunne si nei til'. Sommeren 1964 var vi tilbake, men da til et rekkehus i Skogen III, på Tangen. Vi kom hit da NBBL fortsatt var i et prisregulert marked. Dette er den beste økonomiske investeringen vi har gjort.

Mange påstod at det virket skremmende for de opprinnelige nesoddingene at så mange ville flytte hit fra Oslo. Et par tusen personer bodde i Tangenområdet, så det var ikke noe isolert sted, men det var likevel som å flytte på landet. Det tok ca. 70 minutter å komme til Blindern, og Nesoddbåtene, som gikk langsommere da, og bare på dagtid, hadde avganger hver time.

Dagliglivet på Nesodden for 50–60 år siden.

På første turen til Nesodden kom vi med PRINSEN, som da var en moderne ferjebåt. Vi reiste fra Utstikker B på

Skogen III – hvor vi flyttet til i 1964, har de fleste hus i rekke med små hager. Her er lite trafikk, kort vei til sentrum og et godt bomiljø.

Rådhusplassen og kom til den gamle bryggen på Tangen, vest for Klokketårnet. *Prinsen, Veslefrikk, samt Nesoddtangen, Oksvald, Tyrihans og Lykkeper* fraktet oss i siste halvdel av forrige århundre trygt til og fra byen. Det var ikke flere som reiste da enn at vi alltid fikk sitteplass. I dag er jo antall passasjerer tredoblet, men heldigvis er røyking om bord nå forbudt. Ny brygge både på Nesoddtangen og i Oslo og moderne ekspedisjonslokaler

begge steder, har blitt bygd. Båtruten mellom Nesoddtangen og Fornebu hadde vi stor glede av. Båtminner fra litt eldre tider kommer tilbake, spesielt når gamle *Huldra* blir brukt: Bekvemmeligheten om bord, og spesielt toalettene, har blitt oppjustert betydelig, men det har også prisene. Båtturene i forrige århundre huskes fordi vi da samtalte med dem vi satt sammen med, mens noen få leste aviser/bøker. Ingen snakket

høyt i telefoner som nå. Håper det snart blir stillesoner også på Nesoddbåtene! På turene hjem sammen med Bjørn hadde samtalen et fast opplegg. 'Hva skal dere ha til middag i dag'? Jeg var usikker, men Bjørn hadde middagsmenyen klar hver dag. Med Ivar var det alvorlige samtaler om livet på Nesodden, politikk og hvordan man løste syn- og hørselproblemer, mens med Per diskuterte vi bær- og soppforekomsten. I en kort periode spilte jeg også litt bridge på båten. Det var enklere å bli kjent med nye mennesker da. Bare et par ganger – i løpet av et halvt hundre år, har jeg opplevd at båtene ikke kunne legge til kai ved Tangen, og at man måtte gå til Oksvald, på Bunnefjordsiden.

Vi har heldigvis aldri opplevd noen store ulykker på våre mange turer fram og tilbake til byen. Den første tiden var det som nevnt timesavganger, men fra midt i 1960-årene ble det 30 minutters og senere 20 minutters avganger i rushtiden. Dagens halvtime-ruter setter vi alle stor pris på.

I den lyse årstiden merket vi

mye mer enn i dag at Nesodden også var et feriested for Osloboere. Det var store kontraster mellom de store, gamle feriehusene med flotte badehus, og dem som byggelaget satte opp. Løes' brakkebutikk – hvor man kjøpte det daglige brødet, var viktig. Det var også en matbutikk på Granholt. At det var få og små butikker, opptok oss ikke, vi reiste jo med ryggsekk, og ofte med vannspann, til Oslo fem-seks dager i uken. Lege og tannlege var det ikke i gangavstand, men heller ikke det bekymret oss, mens koks og ved til oppvarming var det i nrområdet.

Kvaliteten på drikkevannet – som den første tiden ble hentet fra Skoklefalddtjernet, var lenge et problem. Selv om det ble rensset, var det grumsete og luktet av myr. Mange klaget høylytt og fortalte om mageproblemer. Ofte hadde jeg med en fem-liter med drikkevann fra Oslo. Historien om drikkevannet fra tidligere tider er godt synlig ved det 400 kubikkmeter store vanntårnet på Tangenåsen – som lenge ruvet i landskapet, og i dag er kommunens kunstgalleri.

M/S Prinsen var en av nesoddbåtene som i siste halvdel av forrige århundre fraktet oss trygt til og fra byen (Foto:Signalen)

Vi flyttet tilbake til Nesodden sommeren 1964, etter fem år utenfor landet. Selv om levestandarden da var merkbart høyere hos broderfolket, var det godt å komme tilbake til norsk natur og mat. Mye hadde skjedd i Tangenområdet på disse fem årene. Løesbutikken i Tangen-senteret var blitt et lite supermarked, men uten parkeringsplasser. NBBL bygde nå hus med garasjer. Barnehager var det få av, men en barnepark i Blomsterveien, hvor barna kunne være noen timer, var populær.

Fram til 1980-årene var det nesten umulig å få lagt inn

telefon, som mange ønsket. Telefonkiosken på Tangenåsen ble flittig brukt. Etter et par offisielle brev til Televerket fikk vi – i 1964, telefon privat. Våre naboer mente det ikke var rettferdig at vi fikk innlagt telefon før dem som hadde stått lenge i kø.

Skal man trives et sted, er det å bo godt viktig, men man trenger også noen service-enheter. Et sted å handle og gjerne et lege/tannlegekontor. I 1960-årene var det en frisør nede på Oksvål. Hjemmeværende personer ville jo gjerne også ha et sted for kaffe med tilbehør og gjerne også en bokhandel, og også det fikk vi

omsider. Selv om vi bodde så nær sjøen, var det ikke mange kommunale badeplasser, men vi hadde Flaskebekkbrygge Sør som ble flittig brukt. Administrasjonen for Nesodden Boligbyggelag var effektive og behjelpelige.

Friluftaktiviteten og allemannsretten på Nesodden er utrolig viktig

Et godt sted å bo trenger også et trivelig miljø. Nesoddmarka har stor tumleplass, flere småvann og gode turstier som blir flittig brukt. I den lyse årstiden var det fotball, håndball og friidrett, mens vinterstid var det skøyte- og skigåing. På Nesodden var det skihoppbakker for alle årsklasser, og vi hadde en i nærheten – i Skoklefeldåsen ned mot tjernet, som ble mye brukt takket være stort frivillig innsats fra foreldre. Bergerbanen var en spennende møteplass – spesielt for ungdom, for å konkurrere i ulike typer idrett. Kommunen bidro lite til friluftaktiviteten i forrige århundre, derfor var dugnadsinnsatsen så viktig, og den blomstret i Tangenområdet.

Rusleturer med for eksempel 'Turnifsen' var populære for å bli lokalkjent i Nesoddmarka. Det var mye fugl og dyr, og marka var alltid frodig. Det bugnet av sopp, blåbær og bringebær, men tyttebær måtte man lete lenge etter. Som nyinnflyttere på nordre Nesodden, hadde vi de første årene lite kontakt med familier som hadde bodd her gjennom generasjoner. Takket være speiderinteressen og annen klubbvirksomhet ble vi etter hvert kjent inne på selve bondelandet. Jeg husker at jeg i 70-årene flere ganger hentet griseblod på en gård, hvor hjemmeslakt fortsatt ble utført.

Ulemper og fordeler ved at Tangenområdet har blitt en 'drabantby'

Akershus Amtstidende omtalte siste nytt fra 'bygda', men mange følte at de ikke hadde den beste kontakten med de 'nye' innbyggere.

Tangenåsen, som nå huser ca. halvparten av bygdas innbyggere, er forskjellig fra Oslo, selv om det også her er en god blanding av mennesker. Hva er det som binder

Rusleturer rundt Tomåsen kombinert med ski- og skøyte-aktivitet samt bærplukking, har bidratt til varige minner.

oss så sterkt til Nesoddtangen at vi fortsatt bor her, mer enn 60 år etter vi flyttet hit – vi som opprinnelig hadde tenkt at vi bare skulle bo her noen få år? Før forklaringen kommer, er det viktig å være informert om at vi nå lenge har vært pensjonister – i rimelig god form, og at vi ikke har flyttet på grunn av økonomien. Den nære familien – barn og barnebarn, bor ikke i kommunen.

Kommunen har gjennomgått store forandringer de siste 20-30 årene. Så lenge vi klarer oss selv, er

Nesodden et godt sted å bo, selv om det har blitt mye mer urbane forhold på Tangen. Nesoddmarka er heldigvis fortsatt lite berørt. Vi har ingen planer om å si farvel til Nesodden selv om Tangenbyen tilnærmet har blitt en 'forstad' til Oslo.

At vi ikke har flyttet, skyldes hovedsaklig:

- 1) Det er trygt å bo her. Vi liker å bo nær sjø og utmark, og ikke langt fra hovedstaden. En tur med Nesoddbåten er helt

forskjellig fra en buss- eller trikketur inne i Oslo. Båtturen til byen er bare en fornøyelse, selv om det er ergerlig om man etter en festlig sammenkomst i byen kommer ett minutt for sent og må vente en time til neste avgang. Å ta taxi til Tangen koster 'gryn'.

- 2) Ofte er det godt å være på et sted, hvor man ikke har mennesker rundt seg hele tiden. Den kommunale servicen har blitt bedre, men det er fortsatt dårlige veier for dem som kjører bil.
- 3) Det er relativt enkelt å komme seg på teater, kino, konserter, kjente spisesteder og sånt.
- 4) At det skal bo så mange kulturpersonligheter på Nesodden, har påvirket våre liv lite.
- 5) Vi setter stor pris på det nye biblioteket og at det har blitt noen nye, gode turstier – som også er godt merket, for oss med gamle ben.

Følgende forandringer setter vi mindre pris på:

- 1) Det gode oppvekstmiljøet

i fredfulle og naturskjønne omgivelser blir ikke prioritert like høyt som i forrige århundre. En viss fortetting i kommunen aksepterer vi, men det har gått for langt de to siste tiårene. Den nye, store, dominerende betong- og mursteinblokken midt i sentrum, hvor det kunne vært en grønn lunge for koselige sammentreff, er et minus.

- 2) Bofelleskapet i Skogen III har dessverre blitt regulert av kommunen på en trafikkfarlig måte.
- 3) De store planene for Tangenområdet med mer enn 15 000 fastboende – i tillegg til sommergjestene, skulle vi ønske ble skalert ned. Det synes kontinuerlig å være nye byggeprosjekter på gang.
- 4) Mange flere mennesker, busser og biler har ført til rushtrafikk og dermed mer støy og bråk. Det har blitt mer komplisert for eldre mennesker å utnytte marka og sjøen. Livet var mer stressfritt i slutten av forrige århundre, men vi har det fortsatt bra.

Nesodden idrettsforening fyller 100 år

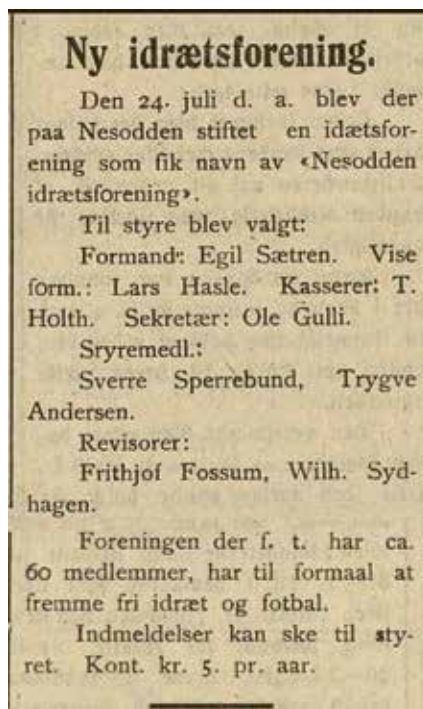
Historien om NIF før 1950

Av Stein Turtumøygard

I Akershus amtstidende sommeren 1920 kan vi lese følgende kunngjøring:

«Den 24. juli d.å blev der paa Nesodden stiftet en idrætsforening som fik navn av Nesodden idrætsforening. Foreningen der f.t. har ca 60 medlemmer, har til formaal at fremme fri idret og fotbal.»

Dette var den første idrettsforeningen som omfattet hele Nesodden. Det fantes allerede mange små, lokale foreninger, men disse var mest for sommergjestene. Hver brygge hadde sin egen idrettsklubb og konkurrerte i svømming og fotball hele sommersesongen. Om høsten og vinteren skjedde det lite. Det nystartede Nesodden idrettsforening (NIF) skulle være for de fastboende nesoddingene, og drive idrett hele året. Flertallet av medlemmene var ungdommer fra Jaer krets, som fortsatt var tyngdepunktet i bygda.

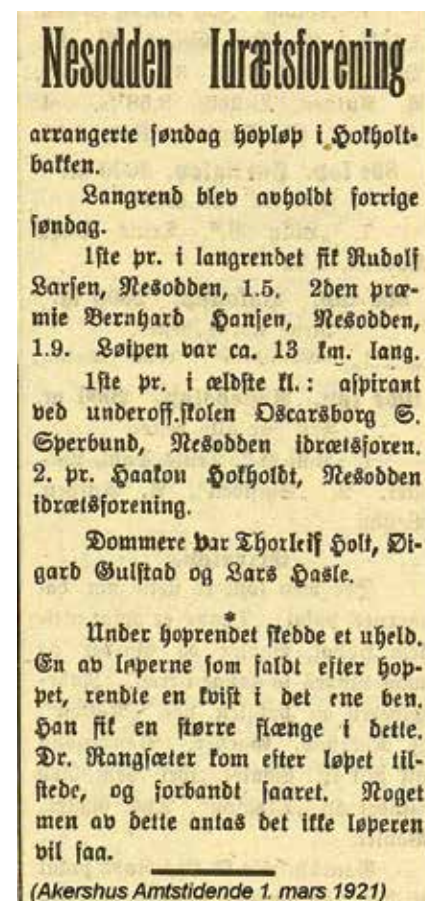

Ski, Skøyter og friidrett

Allerede i februar 1921 arrangerte NIF sin første konkurranse: «Hoppløp» i Hokholtbakken. Samme vinter var NIF også representert i skøyteløp på Fjellstrand. Og i september 1923 var det NIF-klubbmesterskap i friidrett. Akershus Amtstidende kunne blant annet fortelle at Oskar Sæthren vant spyd med 71.67 meter.

Utover på 1920-tallet var det vinteridrettene som dominerte i NIF. Det gjaldt særlig skihopping. I april 1933 kan vi lese i avisen at «Foreningen har ligget sørgelig tilbake for sommeridrettens vedkommende». Men nå skulle ting skje: «NIFs styre vil gjerne rette en appell til hver en unggutt i bygda om å ta fatt med treningen så snart som mulig, for senere å kunne møte godt oplagt til konkurranse».

I mai inviterte NIF til marsjkonkurransen «Nesodden rundt», 14 km med start og mål i Fjellkrysset og hemmelige kontroller underveis. Det startet tolv mann. «Løipen var langt fra ideell, i det løs pukksten i veien generte en hel del. Da løipen var

kort, var tempoet selvsagt oppjaget, men de hemmelige poster hadde ingenting å si på marsjen». Vinner ble Rolf Ekeberg på 1.26.52 foran Karl Berggren på 1.26.54.

Utover våren fortsatte det med terrengløp. Og sommersesongen 1933 ble avsluttet med pokalkonkurranse i friidrett «på et jorde tilhørende ordfører Løes».

Den påfølgende lørdagskvelden var det fest på Eklund med utdeling av vandrepokaler.

Revy, boksing og damegruppe

Den gode 1933-sesongen hadde inspirert ildsjelene i NIF til å prøve nye aktiviteter. I mars 1934 fremførte NIF amatørkomedien «På hybelen» i Folkets hus på Fjellstrand. Den bærende kraft blant skuespillerne var Osvald Granerud. Det var fullt hus, og Amta kommenterte at «*man er vel ikke så vant til offentlige komedier på Fjellstrand, i motsetning til folk på østsiden av Nesodden, som har kort vei til møtene i herredsstyret.*»

NIF begynte nå med bokseopplæring. Den kjente bokseren Edgar Normann kom til Nesodden for å arrangere ukentlige treninger av sterke «idrettsmenn». Hittil hadde idretten vært forbeholdt menn og gutter. Men i 1937 ble NIFs dameavdeling stiftet: «*Foreningen teller i dag 24 medlemmer, men det er jo ikke på langt nær alle damer på Nesodden. Nu er det meningen at vi i løpet av vinteren skal få i gang små langrenn og*

skiturer, og når våren kommer, blir der marsjkonkurranse, kurvball, terrengløp osv. Hjertelig velkommen i NIFs dameavdeling.».

Idrettsanleggene

Aktiviteten vokste, men idrettsanlegg var det snaut med. NIFs skøytebane var på Nyborgdammen. Fotballbanene var for det meste sletter i skogen. Det fantes små baner på ISI og Fjellstrand, men av størrelse var de nærmest som håndballbaner. Når klubbene fra Nesodden skulle spille fotballkamp, måtte de reise til Drøbak idrettsplass. De beste anleggene var hoppbakkene – dem var det flust av, for Nesodden er bratt både i øst og vest. I januar 1936 arrangerte NIF kretsrenn for Follo med langrenn rundt Myklerud og hopp i den gamle Tjondalsbakken.

Orienteringsidretten trengte heller ikke baner, de hadde jo Nesoddmarka, og kartet var deres idrettsanlegg. Nesodden IF arrangerte et av sine første orienteringsløp i januar 1939. Den gangen var orientering en del av friidrettsgruppa, og det var

ti hardhauser som stilte til start ved Granerud. Løypa hadde tre poster, tåka lå tjukk over skauen, og en av løperne passerte posten på 5 meters avstand uten å se den. En annen endte i ei myr, et par stykker løp på et piggtådgjerde og en gjorde ufrivillig salto utfor et stup. Men alle kom til mål ved Eklund, der det ble servert rykende varm melk.

I løpet av 1930-tallet hadde NIF etablert seg som den dominerende idrettsforeningen for de fastboende. Fortsatt fantes det små, lokale klubber både på Berger og Fjellstrand. Men da Berger sportsklubb søkte om medlemskap i Follo fotballkrets, fikk de avslag: kretsen mente Berger heller burde slå seg sammen med Nesodden idrettsforening. Berger sportsklubb var ikke særlig begeistret, så sammenslåingen trakk ut. I mellomtiden søkte NIF kommunen om penger for å kjøpe inn eiendommen Lia og bygge bane. De fikk 5000 kroner. Men så kom krigen, idretten gikk i dvale, og da Norge åpnet igjen i 1945, ble NIF og Berger raskt sammenslått.

Entusiasme og vekst etter krigen

I årene etter krigen vokste innbyggertallet på Nesodden og idretten blomstret. Snart hadde NIF en ny generasjon av lovende ungdommer innenfor en rekke idretter. Nesodden IF's stafettlag tok bronse i Holmenkollstafettens A-klasse i 1947. Også kvinneidretten vokste. I 1948 arrangerte NIF klubbmesterskap i kombinert, hopp og langrenn for junior og damer ved Fagerstrand. Kreative sjeler gikk nye veier: I 1948 kan vi lese i Akershus Amtstidende at «*NIF har opptatt en ny idrettsgren: diktning. Det er utlyst konkurranse om den beste oppsang for NIF. Sangen må ikke være for lang. Den må ha både tekst og melodi som oppildner våre gutter i konkurranser og brukes ved festlige sammenkomster. Premien er hemmelig, men av helt usedvanlig art.*».

Resultatet av dikt konkurransen ble aldri offentliggjort, og etter 72 år er premien fremdeles hemmelig.

I Sopelimen for 2019 kunne vi lese om NIFs arbeid med idrettsbaner etter krigen. I 1950 sto Jaerbanen ferdig, deretter

Myklerudbanen, og den 6. august 1961 kunne Nesodden idrettsforening innvie sin nye hovedarena – Bergerbanen – med taler og hornmusikk. I mellomtiden hadde NIF slått seg sammen med Tangenåsenklubben Ymer i 1959.

Siden den gang har Nesodden idrettsforening fortsatt å vokse. Fra 60 medlemmer i 1920 er tallet nå over 2.500, fordelt på 12 ulike idrettsgrener. Bak dette ligger en stor frivillig innsats fra foreldre og utøvere.

Men det er en annen historie. ■

Da Nesodden IFs logo ble født på restaurant Blom

Av Roar Johnsen

Til tross for at Nesodden IF de første 10-12 årene etter krigens slutt deltok aktivt i flere idrettsgrener, så som ski, fotball og friidrett, så var det ingen i NIF som var inne på tanken at foreningen burde ha en logo, samt klubbmerke på draktene som de mer kjente klubbene hadde.

Det kan muligens være økonomiske årsaker som var grunn til at denne saken ikke tidligere blev ordnet, for det var først på slutten av 1950-årene at problemet for alvor blev tatt opp på et styremøte i NIF.

Bjerklund mente det blev laget et klubbmerke en gang før krigen, men dette var det ingen som kunne huske å ha sett, dessuten

blev det ansett for nærmest håpløst å spore opp et eksemplar etter så mange år, særlig når en ikke heller var helt sikker på at det en gang var laget.

Enden på visa var da at det blev nedsatt en komité bestående av Magne Hoel, Karl J. Bjerklund og Roar Johnsen som fikk som oppgave å få laget et utkast til logo for Nesodden IF.

Dette skulle så igjen legges frem på styremøte for endelig godkjenning.

Det tok ikke lang tid før den oppnevnte komité kom sammen for å vurdere diverse forslag til logo som Bjerklund hadde fått oversendt fra en bekjent på Thorshaug i Oslo, og som dessuten hadde gitt uttrykk for at han ville forsøke å hjelpe oss så langt det var mulig.

Så en dag etter å ha mottatt en rekke forslag, besluttet komiteen å møtes en kveld etter arbeidstid, og det var på restaurant Blom i Karl Johansgate det skjedde.

Etter å ha inntatt et enkelt måltid, gikk en så over til den vanskelige oppgaven, det å kanskje finne noe som kunne egne seg

som logo og klubbmerke for NIF blandt de mange tilsendte forslag, men det var ikke lett.

Hvert enkelt forslag blev tatt frem og vurdert gang på gang, men ingen syntes å kunne brukes og en var på nippet til å gi opp. Men så skjedde det plutselig noe uventet, i det et av de tilsendte forslag kom i focus ved måten det var utformet på.

Rent symbolsk mente en å kunne kjenne igjen nesoddlaget med Bunnefjorden på den ene siden, og Oslofjorden på den andre. Endelig kunne komiteen enes om et forslag som ikke bare var symbolsk, men også svært originalt når en sammenligner med andre idrettslag.

Det var heller ingen problem å få det endelig vedtatt på hovedstyremøte, snarere tvert i mot.

Når vi i dag mange, mange år senere finner dette litt pussige klubbmerke spredt utover det ganske land, kan det ikke herske tvil om at det valg som i sin tid blev gjort var et riktig valg. ■

Byggingen av Nesoddens idrettshus på 1980-tallet var et stort og dristig løft for en forening som slet med dårlig økonomi. At man faktisk kom i mål som planlagt, skyldes uutømmelig dugnadsvilje og profesjonell organisering. Her er fortellingen om Idrettshuset, beskrevet av prosjektlederen, Thore Hagberg.

Nesoddens Idrettshus – slik ble det til

Av Thore Hagberg

Det hadde lenge vært klart at det som nå heter Klubbhuset, ikke var tilstrekkelig for over 1000 NIF-medlemmer. Det var altfor lite, manglet sanitæranlegg og vedlikehold. Saken ble ofte drøftet i NIFs hovedstyre (NIF-H), som i 1982 bestod av Jens K. Thune (formann), Ronald Aase (nestformann) og Frode Larssen (kasserer) = Arbeidsutvalget (AU) + gruppeformennene. AU hadde, i samråd med arkitekt Øystein

Svebo, utarbeidet et skisseprosjekt for å utvide og rehabilitere det gamle Klubbhuset.

Beslutningen om å bygge nytt

Det var imidlertid usikkerhet om løsningen. I juni 1982 ble det derfor oppnevnt en byggekomite (BK) for å utrede et helt nytt klubbhus på Berger Stadion. Fra BK påtok undertegnede (formann) og Per Hermann Krøger seg oppgaven. Prosjektprogrammet behandlet plassering, eiendomsforhold, byggetekniske forhold, tekniske anlegg, kostnader, utkast til romprogram, samt forslag til videreføring. NIF-H vedtok i mars 1983 å følge anbefalingen om et nytt bygg på

«Thore Hagberg var pytt og panne i Idrettshusprosjektet. Han gjorde en kjempejobb, langt mer enn noen av oss andre»

ca. 620 m², fordelt på to etasjer. Prosjektet fikk senere navnet Idrettshuset.

NIF og kommunen betaler en etasje hver

Thune/Aase opprettet en finanskomite for å hjelpe NIF å finansiere Idrettshuset.

Kommunen (NK) ble informert om prosjektet, som ville berøre en privat grunneier. Ordfører Thor Eggen avklarte at kommunen neppe ville ha innvendinger til konseptet. Eggen ville ta stilling når detaljene forelå. I møte i april 1984 forelå forslaget til arealenes form og størrelse. Fra NIF deltok AU og undertegnede. Ordfører og rådmann støttet forslaget. Ordfører forhandlet med grunneier, og kommunestyret godtok makeskiftet. Byggemelding ble sendt i juni 1985. Søknad om statsstøtte på 1,5 mill. kr ble sendt til STUI i september 1985 ut fra total bygg-kostnad 7,7 mill. Byggkostnader er angitt i prisnivået for 2020.

NIF-H anmodet kommunen om å garantere for et byggelån på kr. 7,50 mill., der kommunen

bekoster underetasjen og NIF overetasjen. Etter behandling i to møter ble det fattet følgende vedtak:

«Kommunestyret garanterer for byggelån stort kr. 7,50 mill. til Nesodden Idrettsforening for bygging av garderobeanlegg og klubbhus på Berger. Byggelånet forutsettes konvertert innen utgangen av 1988.» Brevet fra november 1985 indikerte at kommunen aksepterte å bidra utover en lånegaranti. En milepæl var nådd.

Thune og Aase frasa seg gjenvalg på NIFs årsmøte i november 1985. Valgkomiteen anmodet undertegnede og Ottosen om å stille til valg som formann/viseformann. Idefasen var nesten gjennomført; vi hadde betydelig kunnskap om prosjektet. Med motivasjon om å bidra til å fullføre løpet og gi Nesodden/NIF et fullverdig anlegg sa vi ja til å gå inn i Arbeidsutvalget, AU, og fortsette i BK. AU ble forsterket med Ragnar Arctander som regnskapsfører for NIF-H og byggeprosjektene. Sylvi Hodnungseth, Grete Franck og

Grete Berntsen fungerte tidvis som sekretærer i AU.

Profesjonell organisering

Det som forelå var et idekonsept. Oppgaven var tredelt: detaljprosjektene bygget, skaffe nødvendige midler og gjennomføre oppgaven. En del spørsmål krevde tidlig avklaring:

- Vi søkte om dispensasjon fra statens krav til tilfluktsrom og kommuniserte med Follo Sivilforsvar og Fylkesmannen i Akershus som aksepterte dispensasjon. Besparelsen var merkbar.
- Vann og avløpsanlegg eksisterte ikke på Berger. Erik Renslo utarbeidet et komplett forslag til rørtrasé som endte ved Berger skole. Vi inngikk avtaler med grunneierne. Statens vegvesens krav økte anleggskostnadene, som ble nær en million.

Oppgaven trengte en faglig kvalifisert prosjekteringsgruppe. Det ble løst med Ivar Vamnes (byggeteknikk), Nils Brix Klausen (elektro), Harald Vidnes (VVS),

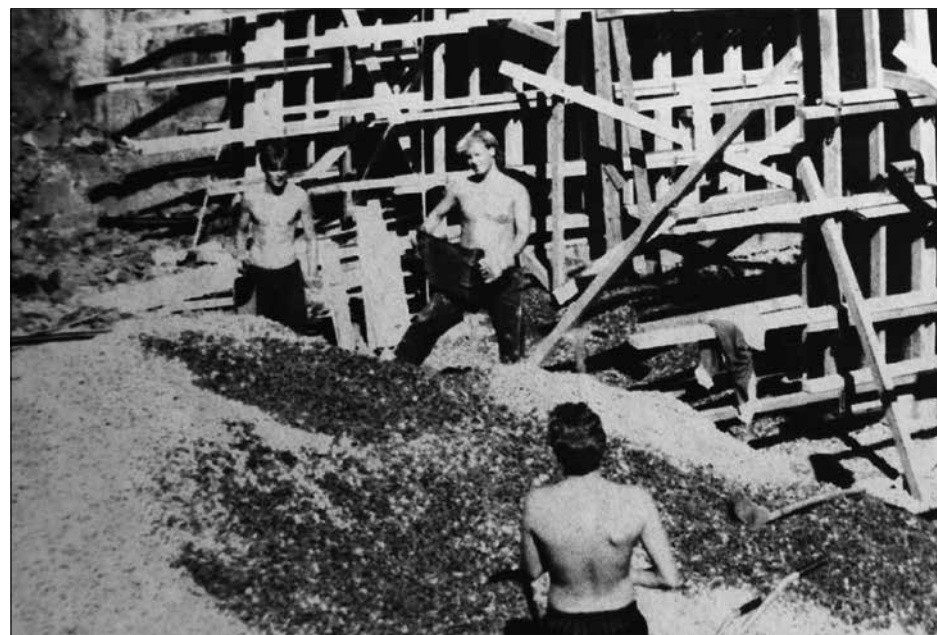
med Øystein Svebo engasjert som arkitekt. Undertegnedes funksjon var ledelse av prosjekt og prosjektering, samt økonomistyring. Ottosen og undertegnede samarbeidet om gjennomføring av dugnadsinnsatsen. Han stod dessuten for flere av Hovedstyrets normale oppgaver.

Det skal understrekes hvor viktig denne løsningen var; alle planleggerne kom fra renommerte ingeniørbedrifter, alle arbeidet uten vederlag; enkelte uten engang tilknytning til NIF.

Endelig konsept ble godkjent av NIF-H 8.9.1986.

Vegetasjonen

Plasseringen av byggene krevde at noen eiketrær ble fjernet. Natur- og miljøvernutvalget i kommunen aksepterte ikke å fjerne eiketrær; de ønsket befaring med banemester H. Hansen og undertegnede. Vi inviterte med en fagmann fra nåværende NMBU. Etter å ha hørt argumentene redegjorde han for sitt syn: «Området har en levende eikeskog. Den vil uten problem leve videre og fornye

NIFs medlemmer bidro i samlet flokk. Her er det basketgruppa som gjør dugnad en varm sommerdag. Faksimile fra Akershus Amtstidende.

seg. Det er bra at det av og til felles noen gamle trær.» Utvalget frafalt innvendingen. Den første fysiske dugnaden med å fjerne vegetasjonen kunne utføres.

Økonomien

Thune og Aase hadde forsøkt å forbedre NIFs økonomi ved å innfri gammel gjeld, men uten deres vitende var det opptatt ytterligere lån. AU fant det uforsvarlig å starte byggingen før driftsgjelden var betalt. Det skjedde i september

1986. Vi brukte tiden til detaljprosjektering, utarbeide kostnadsestimater og finansieringsforslag, samt ny søknad til STUI.

Nesodden kommunes endelige bidrag til finansieringen

Det reviderte overslaget for byggkostnadene endte på ca. 13,60 mill. kr. På dette grunnlaget hadde undertegnede møte med ordfører Eggen og rådmann Skou. Det ble enighet om følgende forslag:

1. NK dekker inntil 6,0 mill. til garderobedelen. Beløpet er fast, selv om kostnaden blir større. NK overtar eierskapet til underetasjen.
2. NIF påtar seg ansvaret for hele oppgaven.
3. Delbeløp kan utbetales på grunnlag av utført arbeid.

Dessuten inngikk NIF en i Norge unik avtale med NK: NIF fester retten til å sette overetasjen på betongdekket. Alt over dekket blir NIFs eiendom. Årlig festeavgift settes til kr. 0.

Kommunestyret og NIF-H vedtok i februar 1987 forslaget. Dette var det økonomiske gjennombrudd. Samarbeidet med kommunen fungerte meget bra gjennom hele prosjektet.

Byggingen starter

Vi ønsket lokale foretak, der det var hensiktsmessig, og inngikk avtaler med Bjørn Askautrud AS og rørleggermester Svein Tyreng AS med ferdigstilling mai 1988. Samarbeidet med NKs ledelse fungerte meget bra.

Vi førte komplett oversikt over

dugnadsoppgavene. Seniorene i Friidrettsgruppa utførte byggets fundamenter. NIF-H var enig i at krevende oppgaver burde utføres av profesjonelle. Gruppene var imidlertid fullt innstilt på dugnadsinnsats.

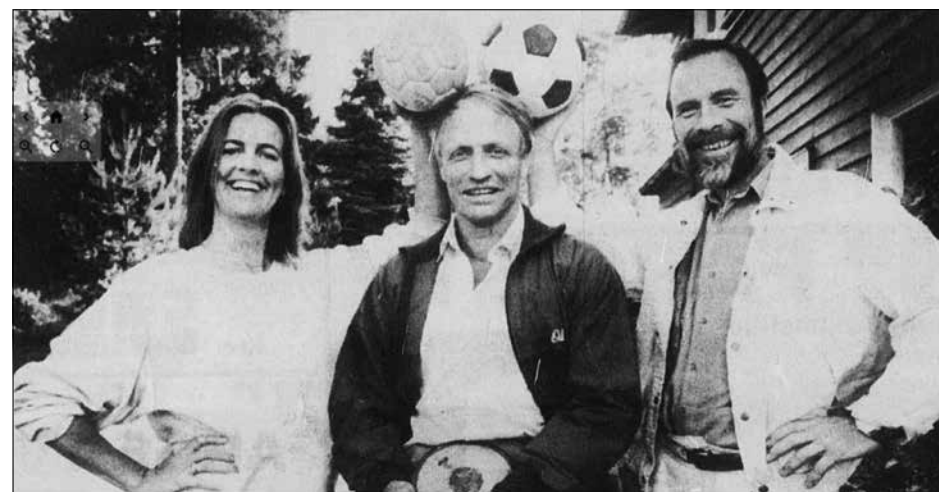
Det ble viktig å fastsette hvilke inntekter NIF skulle bruke til prosjektet. AU utarbeidet to dokumenter for å sikre ro om saken, og de ble vedtatt av hovedstyret.

Lån og gaver

NIF-H opptok et byggelån, deretter et obligasjonslån kr. 2.261.250, med åpnings-rente 14,5% og med pant i bygget.

Med endelig STUI-søknad fikk vi utbetalt kr. 1.658.250.

Svært viktig var kunstneraksjonen som Thune, Aase og Ottesen arbeidet med. Thune hadde avtale med Per Kleiva, Wenche Øyen og Toril Bjorg. De utfordret øvrige kunstnere på Nesodden, og mange ville gjerne delta. NIF utstedte «andelsbrev» som Nesoddens befolkning kunne kjøpe. Andelsbrevene deltok i en loddrekning om kunstverkene, der noen ble solgt på en auksjon.

• NIF for alle penga! Wenche Øyen, Jens Kristian Thune og Per Kleiva stiller gjerne opp for Nesodden Idrettsforenings aksjon. (Akershus Amtstidende juni 1987)

Nesodden-kunstnere støtter idretten

Kunstneraksjonen bidro med 330.000 kroner til Idrettshuset.

Aksjonen ga en samlet inntekt på ca. kr. 330.000. NIF var svært takknemlig for hjelpen fra Nesoddens kunstnere.

Kommunen frafalt tilknytningsavgifter for vann- og avløpsanlegg, ca. kr.124.000. Nesodden helse-lag ga kr. 22.000. Nesoddtangen kino (NIF) hadde et tidligere fond, ca. kr.9.000. En avsluttende kronerulling til kjøkkeninnredning skaffet ca. kr. 78.000

Overlevering

Garderobeetasjen ble formelt overlevert til Nesodden kommune 26. august 1989. NK hadde ikke avsatt midler til driften. Vi avtalte med Kulturstyret at NIF drifter garderobene, noe som ga oss et lite overskudd.

Overetasjen ble erklært ferdigstilt i juni 1991. Siste arbeider var kjøkkeninnredning og gardiner i Storsalen. Friidrettsgruppas damer

tok med seg symaskinene, og gardiner ble det.

Det hadde gått 5 år siden første møte i byggekomiteen. Det er flere grunner til tiden var nødvendig: detaljprosjekteringen skulle gjennomføres, administrative oppgaver utføres. Midlene skulle skaffes, slik at NIF kunne betale fakturaene i tide; et par ganger avtalte vi fristforlengelse. Dessuten, om dugnad er utmerket, tar det ofte merkbart lengre tid enn ved å sette bort arbeidet.

Det gjenstod oppgaver utomhus. Dessuten hadde NIF en rest på Idrettshusets pantelån. AU hadde derfor sagt seg beredt til å gå inn i et reorganisert Klubbhusstyre, som kom til å bestå av Thore Hagberg (leder), Ragnar Arctander (regnskapsfører), Thorbjørn Ottosen, Harry Minge, Roar Johnsen og Tove Hegna. Arbeidsdelingen ble avklart med NIF-H. Klubbhusstyret ivaretok byggeoppgavene med definerte inntektskilder, et samarbeid som fungerte utmerket. NIFs årsberetninger for 1992 – 1997 beskriver virksomheten. Oppgavene omfattet bl. a.

natursteinsmurene på nord- og sydsiden av Idrettshuset.

Klubbhusstyret pekte på to hovedoppgaver: å fullføre utomhusplanen og å nedbetale restlånet med utleieinntektene. Det nye NIF-H fra 1997 ønsket imidlertid å bruke midlene til andre formål. Utomhusplanen ble ikke fullført.

Resultatet

Prosjektene ga NIF, i tillegg til verdien av et nytt bygg for sin omfattende virksomhet, to byggverk som også gir leieinntekter. Det har gitt foreningen grunnlag for en solid økonomi. Nesodden kommune dekket 42%, Akershus fylkeskommune 12% og NIF 44% (egne midler, dugnader og aksjoner) av bygg-kostnadene.

Bygg-kostnadene for underetasjen ble 6,978 mill., for hele bygget 13.630 mill. Det tilsvarer for begge ca. 2% overskridelse av opprinnelige estimater.

Vesle Ødegård, en husmannsplass i Myklerudskogen

Av Erik Jacobsen

Tidlig på våren 2019 fikk jeg besøk av en lærer på Myklerud skole, Hege S Hildre. Hun hadde 2 klasser i 3. trinnet som trengte et oppdrag, de måtte ha noe praktisk å gjøre og et mål. Hun lurte på om det var en husmannsplass som de kunne rydde og finne igjen. Jeg foreslo Vesle Ødegården, noe hun fant spennende og fint at den lå nær skolen. Jeg sa at de måtte avklare med skogeier, Harald Johnsen, og av han fikk de lov til å grave den frem.

Elevene gikk i gang med all den energi som barn har når det er noe spennende, og snart så vi konturene av en kjeller, en mur, inngangshelle og at her hadde det vært folk. Ungene fikk lære hva en husmannsplass inneholdt, fikk se ripsbusker, syriner, epletrær og jeg husker at det var liljer der. De fant også noe redskap og ting som lå igjen etter de som hadde bodd der.

Jeg kontaktet Stein T, som kom med kart og historien om stedet, noe som gjorde dette

mer spennende: På 1800-tallet var dette en husmannsplass under Myklerud. I 1875 var det Iver Larsen (85) og hans kone Marte Hansdatter (77) som var husmannsfolk her. De var nok for gamle til å drive jorda selv, så det var datteren Helene (42) og svigersønnen Hans Jacob Andreassen (41) som sto for driften. Sammen med dem bodde også Helenes uføre søster Maren (46).

Plassen ble fraflyttet før 1915,

Elevene på Myklerud skole bestemte seg for å ta vare på et kulturminne.

og husene falt nok ned etter hvert. Men låven ble flyttet og satt opp på eiendommen Dal på hjørnet av Labråteveien og Snarveien. Senere ble den revet da man bygget boligfelt her. Og på Vesle Ødegård plukket ungene epler fra de gamle apaltrærne helt til 1950-tallet.

Jeg bestilte et skilt hos Pro-shop med dataene på. Da vi nærmet oss skoleårets slutt, var plassen ryddet,

alle busker og trær borte og all søppel var fraktet ut og levert som avfall. Miljøbevisste unger og lærere.

Ved skolestart om høsten tok elevene, lærer og undertegnede seg en tur opp igjen og fikk satt opp skiltet, som nå står der og viser alle som går forbi, hvilken plass dette har vært.

www.nesodden.historielag.org

Org.nr. 971257075

Produksjon og design: Trine Suphammer Trykk Design, www.suphammer.no | Trykk: Merkur Grafisk AS | Opplag: 1000